

Ugens tanke 2026

Når man taler om biodiversitet, refereres der oftest til den biodiversitet, vi kan se, og som befinder sig på jorden og i luften. I dag ved vi, pga. mikroskopteknologi, at det er den levende jord, der både er biodiversitetens hjem (over 90 % af alle Jordens arter) og biomasse (50-75 % af Jordens samlede levende og døde organiske masse).

Dr. Elaine Ingham, "Soil Food Web"

En gennemsnitsdanser drikker 117 liter komælk om året. Og med det forbrug har man allerede opbrugt 80 % af det sikre råderum for biodiversitet og 25 % for arealanvendelse. For havredrik er tallene kun henholdsvis 6 og 1 %.

Morten O. A. Sommer, forsker, DTU

Vi gjorde det i to måneder i 2024 og har gjort det flere gange siden (*fjernet momsen*), især på økologisk frugt og grønt. Effekten er den samme hver gang. Salget stiger. I en kommune som Vesthimmerland steg det med 31 %. Der bliver virkelig proppet mere frugt og grønt ned i kurvene. Folk køber mere af de dyrere ting som økologiske avokadoer, men også helt almindelige ting som gulerødder.

Claus Kragh, Lidl, kommunikationschef

Der de rigeste, der har det største forbrug. Derfor er det også de rigeste, der skal reducere mest, og derfor er stigende priser ikke entydigt rigtigst, fordi det ikke er de rigeste, der bliver ramt hårdest med prisstigninger. Det er de fattigste, og det skal vi forholde os til, som det problem det er: et socialt problem.

Kirsten Gram-Hanssen. Proff. Institut for Byggeri, By og Miljø, Aalborg Universitet

---

Jeg er ikke angst, fordi fremtiden ser dystre ud. Jeg er angst, fordi jeg føler mig svigtet og magthavere, der har travlt med at gøre alt andet end at tage de økologiske sammenbrud alvorligt.

Kasper Mygind, Klimapsykologisk Ungdomsforening

Cyklen er planetens langsomme død. En cyklist er en katastrofe for landets økonomi. Vedkommende køber ingen biler og tager ikke lån for at finansiere den. Vedkommende tegner ingen forsikringer, køber ikke brændstof, betaler ikke for bilsyn eller reparationer. Vedkommende bruger ikke betalingsparkering. Vedkommende kommer sjældent ud for alvorlige ulykker. Vedkommende kræver ikke motorveje med flere spor og lider ikke overvægt.

Friske mennesker er ganske enkelt værdiløse set fra et økonomisk perspektiv. De køber ingen medicin, fylder ikke hospitalerne og bidrager ikke til BNP.

Ps: At gå er endnu værre. Fodgængere køber ikke engang en cykel.

Unavngiven bankmand

Man behøver nemlig ikke være militant veganer for at se det åbenlyse: Prisen for vores svineproduktion er blevet for høj. For høj for naturen. For høj for vores drikkevand og fjorde. Og ikke mindst for høj for dyrene selv.

Samtidig lever vi i et land, hvor omkring 60 % af arealet er landbrug, og hvor 80 % af markerne bruges til dyrefoder. Til sammenligning taler nogle om, at vi plastre Danmark til med vindmøller og solceller, selv om de kun fylder 0,5 %.

Vi sprøjter på store arealer i et land, hvor grundvandet er vores vigtigste fælles ressource. Hvis vi ikke reagerer, peger Miljøministeriets analyser på, at rensning af drikkevand kan koste op mod 18 mia. kr. om året.

Vi kan ikke fortsætte med at leve i illusionen om, at den danske svineindustri har høje standarder for dyrevelfærd, miljø og klima, når virkeligheden peger i den modsatte retning. Borgerlighed handler om ansvar, ordentlighed og respekt for det land, vi har fået i gave. Det kan vi ikke, hvis vi skal opretholde så massiv en produktion på et lille land.

Anders Storgaard, Folketingsmedlem, Det Konservative Folkeparti

---

I bliver simpelthen nødt til at komme ind i det 21. århundrede. I er ved at komme ud af trit med store dele af befolkningen, når det handler om miljøbeskyttelse, dyrevelfærd og arbejdsforhold.

I synes måske selv, at nogle af jeres kritikere er alt for skingre storbytosser, der aldrig har sat foden udenfor byskiltet.

Men jeg bliver nødt til at sige til jer, at den kritik der rejses er langt, langt bredere.

Det er ganske almindelige mennesker, som plejer at kunne få lidt frisk fisk med hjem, når de har været en tur på fjorden eller med stang langs kysten.

Det er danskere, som læser i lokalavisen, at der nu igen er fundet rester af pesticider i deres lokalsamfund og som er bekymret for hvor dyrt det bliver at rense drikkevandet.

Det er folk som mig selv, der undrer sig over, at der er sket en eksplosion i folk, der flyver fra Uganda til Danmark for at arbejde i dansk landbrug til langt under mindstelønnen.

I kan ikke affeje alt denne bekymring med, at alle vi andre bare er nogle storbytosser, som ikke forstår livet på landet.

Mattias Tesfaye, albertslunder, minister

Det er vigtigt at få beskyttet grundvandet mod forurening. Grundvandet er rygraden i de sjællandske vandforsyninger, og hele infrastrukturen er bygget op omkring det. Men vandforsyningerne er så pressede, at det også bliver nødvendigt at supplere med andre løsninger – for eksempel bedre muligheder for at oprette nye kildepladser og spare på vandet hos både virksomheder og borgere.

Martin Rygaard, vandeexpert, HOFOR

Der er fokus som aldrig før på det danske landbrug og det er godt. Det er ikke den enkelte landmand, men de rammer, vi har bygget op omkring den intensive produktion, der skal ændres. Vi skal have et landbrug, vi er stolte af og fødevarer, vi med god samvittighed kan spise

Anna Bak Jäpelt, landbrugspolitisk i Danmarks Naturfredningsforening.

Selvfølgelig skal alle sprøjtegifte, der truer danskernes drikkevand, befolkningens sundhed og miljøets overlevelse udfases, uanset skrig og skrål fra kartoffelavlere og roedyrkere. Det eneste virkeligt pinlige i hele PFAS-håndteringen har været lobbyorganisationen Landbrug & Fødevarers indædte modstand. Hvor den moderne landmand burde optræde som miljøets og grundvandets aktive beskytter, ligner han mere og mere bagstræbets tragiske taber.

Kjeld Hansen, læserbrev

Noget andet er produktionsdyrene. Det er, som om de ikke er dyr... Men det er de. Hvis man fx ser en gris, som bliver lukket ud i det fri, selvom den har været spærret inde hele livet, så går der ikke en dag, før den begynder at rode i jorden, som er dens naturlige adfærd. Den finder noget mudder, den kan rulle sig i, og det siger lidt om, hvor forfærdeligt livet er for dyrene i dyrefabrikkerne.

Kristian Sloth, journalist og dokumentarist

Skiftende regeringer har lige siden midt-1980'erne opereret med handlingsplaner for vandmiljø, ammoniak og nitrat, uden at nogen af planerne har været tilstrækkelige. Sådan vil det blive ved med at være, så længe der ikke skæres ned på den omfattende danske husdyrproduktion.

Peder Agger, professor emeritus, tild. Fmd. Etisk Råd

På globalt plan står sundhedsvæsnet for 4-5 % af verdens CO₂-udledninger. Det svarer til, at hvis det globale sundhedsvæsen var et land, ville det være den 5. værste udleder af CO₂ på verdensplan... Man kan sige, at vi tager fra fremtidens sundhed, for at bedrive sundhedsvæsen.

Martin Schönemann-Lund, speciallæge, Læger for klimaet

Siden 2020 har de rigeste ene procent af verdens befolkning indkasseret næsten 2/3 af al ny velstand. Hvor det i 2021 var 287 millioner, mangler nu flere end 350 millioner mennesker hver dag mad og vand. De fattige har ikke noget at stå imod med. Og når de må flygte, fordi de ikke længere kan leve, hvor generationer før dem levede, har de ingen steder at tage hen. Klimaflygtninge accepteres ikke som flygtninge med ret til asyl.

Susanne Possing, forfatter, sociolog og udviklingsforsker

Vi gik jo i den naive tro, at nordsøaftalen i 2020 betød, at Danmark havde aflyst alle fremtidige udbudsrunder, og der var sat en slutdato på olie- og gasproduktionen. Men det viste sig kun at være halvdelen af historien. Alle nuværende og såkaldte "nabofelter" kan forhandles på det fri marked. Nordsøaftalen er designet til at maksimere olie- og gasproduktionen indtil 2050 – så den er fyldt med huller.

Esther Michelsen Kjeldahl, forfatter, filosof, Den Grønne Ungdomsbevægelse, Fossilfri Fremtid

---

Så lad os gribe den grønne omstilling med både hjertet og fornuften. For den grønne omstilling er ikke blot en teknologisk opgradering – den er en kulturel og samfundsmæssig revolution, der vil definere vores tid.

Peter Bøgh Kjærulff, tømrer og teamleder 3F

Betragter man følelser gennem klimapsykologiske briller, er de både passende, relevante og velkomne. At vi bliver kede af det, at vi bliver frustrerede, at vi føler afmagt, at vi bliver rædselsslagne, at vi føler sorg og alle mulige andre ting, må ses som fuldstændig naturlige reaktioner. Det er et udtryk for, at vi faktisk har en evne til at føle omsorg og empati med andre – herunder andre arter. Derfor har vi virkelig brug for de følelser, hvis vi skal ændre vores vaner og komme ind i kampen, som man siger.

Solveig Roepstorff, psykolog

Når vi foreslår nulmoms, er det netop for at påvirke adfærden hos forbrugerne – mod et sundere og grønnere forbrug, der samtidig giver dem en mærkbar besparelse i hverdagen. Fjern moms på frugt og grønt – både af hensyn til forbrugernes pengepung, danskernes sundhed, salget og arbejdspladserne i dansk erhvervsliv og den grønne omstilling af samfundet.

20 organisationer herunder Tænk, De samvirkende købmænd, Coop, Lidl, Dagrofa og Rema 1000

En ting er sikkert: Hvis bæredygtighed skal tilvælges, må vi som grøn social bevægelse – og som samfund – levere noget, der giver større livskvalitet, end den danskerne kan få gennem øget forbrug.

Ditlev Nissen, Levende Lokalsamfund

Alle kan se, at det er forkert at bruge sprøjtegifte. Økologerne beviser hver eneste dag, at vores afgrøder kan dyrkes uden – og så kan jeg bare ikke forstå, at vi ikke skal den vej alle sammen. Man kunne jo starte med at forbyde pesticider i de store varegrupper som kartofler, havregryn og mel.

Rikke Thorøe Grønning, indehaver af guldmærket spisested ”Good Food To Go”, Klitmøller

---

Ugens tanke 2025

---

idiotsikkert
spred 50 gram

2,4-dichlorphenyl
på marken
indtil alt liv er væk
fordel derefter 20 tons gylle i den døde jord

nu sås de forædlede frø, der har fået god plads til at vokse i og ikke behøver at konkurrere
med andet grønt
giv det hele en gang pesticider til
vent en rum tid mens regn og sol gør deres arbejde

køb imens en ny traktor, der kan trækkes fra i skat
optag endnu et lån
køb mere jord
afskriv renterne
vend herefter tilbage til marken

spred flere pesticider
der kan fjerne uønsket vækst

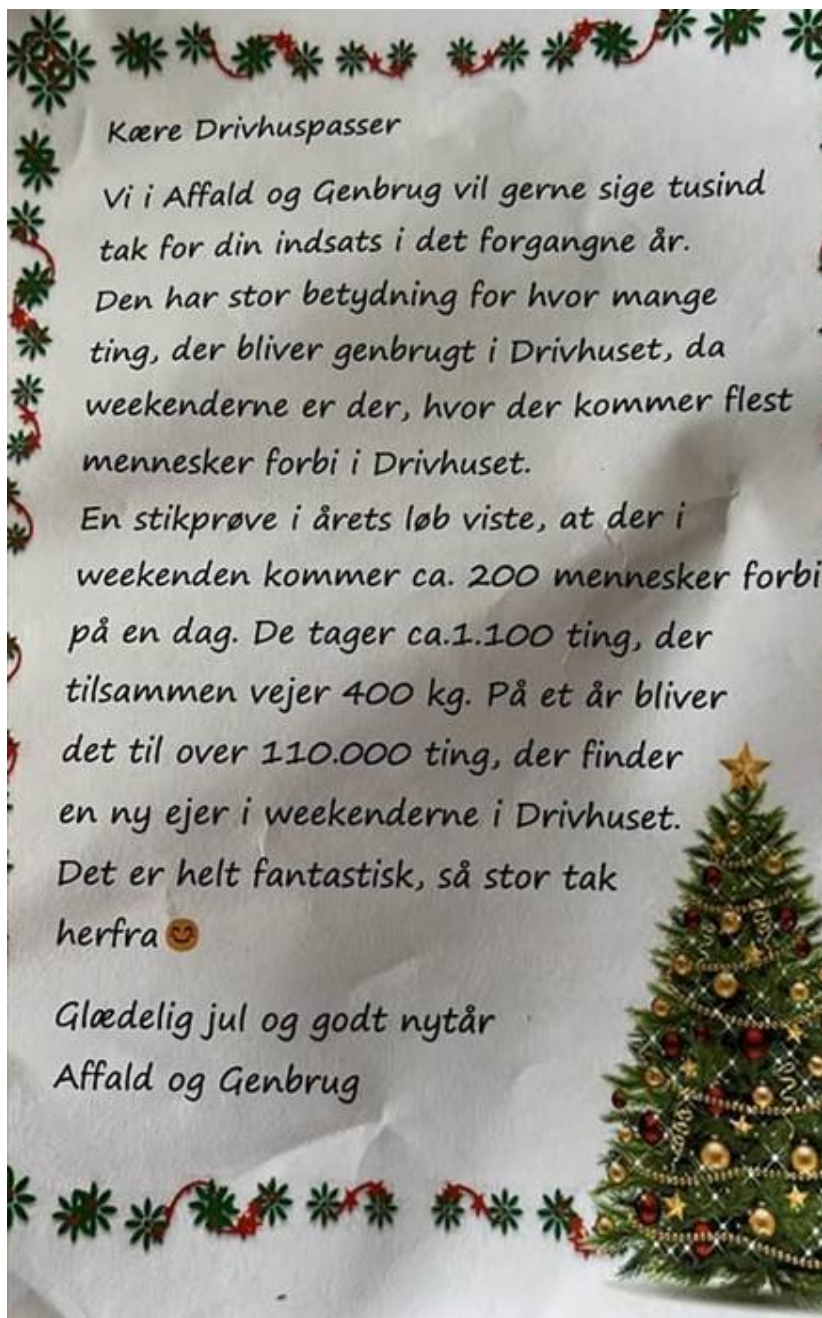
tilbage står nu det rene produkt
og det er tid til at høste

sæt afgrøderne til tørring
mind dig selv om, at landmænd kun møder modgang
køb pesticider

start forfra

Rune Frederiksen, digter

Halvdelen af Danmarks areal er dækket af konventionelt dyrkede marker, og det betyder, at rester af sprøjtegifte ender i vores vandløb og grundvand. Forbruget af pesticider er steget støt siden 2019, ligesom der fortsat bliver fundet rester af ulovlige pesticider i naturen... Og selvom vi ofte hører fra eksempelvis brancheorganisationen Landbrug & Fødevarer, at de danske landmænd bruger teknologi til at sprøjte langt mere præcist end før i tiden, så stiger forbruget af pesticider i Danmark.

Rikke Bolander, DN

Hvert år importerer Danmark op mod 1,7 millioner ton soja – det meste ender som foder til dyr i industrilandbruget. Sojaen kommer fra Sydamerika, hvor produktionen er en af de største årsager til global afskovning og klimaforandringer. De enorme sojaplantager ødelægger natur og fordriver dyr og mennesker fra deres levesteder. Naturødelæggelse i Sydamerika hænger altså tæt sammen med den industrielle husdyrproduktion i Danmark, hvor millioner af dyr lever under trange forhold uden adgang til det fri.

Dyrenes beskyttelse

Også Veterinærforeningen og Dyreetisk Råd har gentagne gange gjort opmærksom på alvorlige, strukturelle problemer i produktionen:

Alt for store kuld, høj pattegrisedødelighed og systematisk fiksering af søer og utallige produktionssygdomme - altså sygdomme, som fremkommer fordi, dyrene er i en produktion, de ikke kan tåle - dette er systematisk, normaliseret vanrøgt.

Når branchen siger, at dyrevelfærd er en kerneværdi, må det måles på resultaterne og ikke på kommunikation.

Lisel vad Olsson, forfatter og debattør

Det modsatte af fortvivlelse er ikke håb, men handling.

VELUX FONDEN

Når regeringer verden rundt nu skærer i støtten, betyder det ikke færre kriser – det betyder flere børn, der ikke får mad. Flere familier uden tag over hovedet. Flere mennesker, som bliver tvunget på flugt uden beskyttelse – og en desperation blandt mennesker som vil føre til flere konflikter og uro i verden.

Christine Egeskov Bak, Engagementchef i UNHCR, FN's Flygtningeorganisation, i Danmark

---

Inden de udslykkede græskarmænd når at synke helt sammen, er Black Friday over os. Endnu en amerikansk tradition, som allerede er blevet erstattet af Black week efterfulgt af Cyber Monday for ikke at nævne gaveræset op til jul og det efterfølgende januarudsalg. Før vi ved af det, vil forbrugsfesten ingen ende tage, mens traditionerne står i kø og overlapper hinanden og tilskynder folket til at købe om muligt endnu mere ragelse.

Jacob Nielsen, journalist

Trump er ikke årsagen til, men symptomet på et politisk system, der for længst er brudt sammen – næret af årtiers forsømmelser fra begge sider. Hvis vi virkelig skal bevæge os videre fra Trump, må vi også forstå de systemer, der gjorde det muligt for en som ham at blomstre – og erkende, at mange af de samme systemer og former for politik også findes i vores eget parti.

Zohran Mamdani, Demokrat, borgmesterkandidat New York

FN blev ikke skabt for at bringe menneskeheden til himlen, men for at redde menneskeheden fra helvede.

Dag Hammarskjöld, FN-generalsekretær 1953-1961

Geopolitik, krig og oprustning sluger al ilten i det politiske rum, og så forsvinder klima, miljø og trivsel fra dagsordenen. Men det gør ikke problemerne mindre.

Simon Kjær Hansen, fmd. 2030-panelet og leder af Dronning Marys Center, KU

Lisbeth Trinskjær, fmd. Højskolerne

Katherine Richardson, proff. Biologisk oceanografi

Henrik Fredborg Larsen, dir. FN's udviklingsprogram (UNDP) i Norden g Baltikum

---

Danmark mister natur. Det er ikke en mavefornemmelse – det er veldokumenteret. En ny rapport fra Aarhus Universitet viser, at mange danske arter og naturområder er i alvorlig fare. Nogle er allerede tæt på at forsvinde. Rapporten viser at andelen af arter, der lever med ”stærkt ugunstige bevarelsesstatus”, er steget fra 32 procent til 49 procent på seks år.

Den Danske Naturfond

I forhold til debatten om atomkraft på dansk grund tilbyder denne forskning derfor også et helt nyt perspektiv. Den gør det klart, at der før spørgsmålet om, hvorvidt atomkraft på dansk grund er en god ide, er et andet spørgsmål, der først skal besvares. Nemlig spørgsmålet om, hvorvidt det er en god ide at skabe mere energi for at kunne blive ved med at vokse vores økonomi og forbrug af klodens ressourcer.

Gregers Andersen, Kulturforsker, Aalborg Universitet

Vi ved, at pesticider skader biodiversiteten. Vi ved, at de siver ned til vores drikkevand, og vi ved, at forbruget stiger. Når vi ved alle de ting, så har vi også et ansvar for at handle på det.

Anna Bak Jäpelt, DN

Argumentet lyder, at vi ellers risikerer at miste virksomheder til andre lande med lavere standarder. Men konsekvensen er, at forureningen reelt fastsættes ud fra, hvor meget industri og erhverv mener, de kan tåle – ikke ud fra hensynet til natur, mennesker og sundhed.

Sebastian Lundsteen Nielsen, postdoc og Niklas Olsen, professor ved Center for Sustainable Futures, Saxo-instituttet, KU

HOFOR har i over 20 år forsøgt at beskytte grundvandet, men er trods vedvarende indsatser kun lykkedes med at beskytte knapt 20 procent af det nødvendige areal. Derfor er jeg spændt på at se, om de lokale grønne treparter (der skal indsende deres omlægningsplaner senest den 31.10. *Red.*) udnytter denne unikke mulighed også for at beskytte grundvandet.

Hvis grundvandet ikke bliver tænkt ind nu, vil det blive markant vanskeligere at beskytte de nødvendige områder, da parterne så at sige skal begynde forfra med at vurdere de arealer, der allerede er vurderet og forhandlet om én gang.

Anne Scherfig, Områdechef, HOFOR

Kina producerer næsten 90 % af verdens solceller, mere end 80 % af verdens batterier, 60 % af verdens el-biler og 60 % af verdens solceller og vindmøller er opstillet i Kina... Kina har i mange år været det land i verden, der har investeret mest i nye grønne teknologier. Det går 20 år tilbage, hvor Kina stod i en alvorlig miljøkrise, hvor social oprør var ved at blive en trussel mod regimet. Af den grund indså myndighederne, at man blev nødt til at gøre noget.

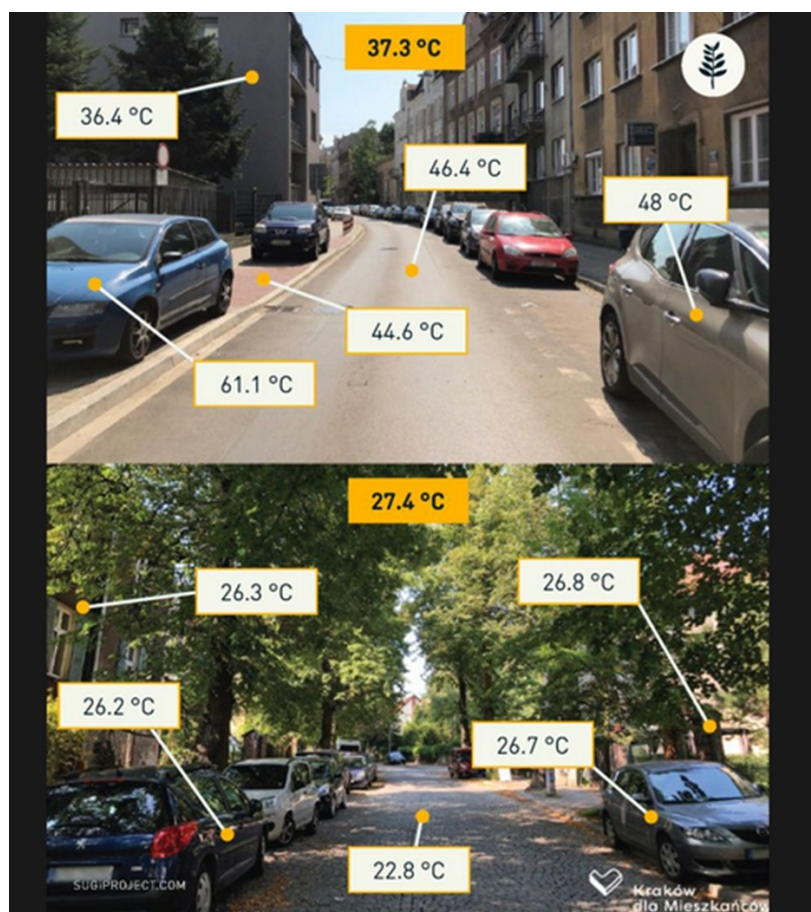
Christina Boutrup, forfatter

Nu er der så endelig en regeringsleder, der måske vender udviklingen. Trump ser rødt, når han hører ordet klima, men måske han uden at vide det er ved at gå klimaets ærinde. Det skal man nok ikke sige til ham. Jeg synes vi mangler, at nogle økonomer, forskere, politikere og journalister fokuserer på den side af handelskrigen – og ikke bare råber i kor, at vi bliver fattigere.

Peter Bolwig, debattør

Vi skal bruge mindre vand. I hele Europa skal vandforbruget reduceres med 10 procent inden 2030 – vand bliver en mangelvare.

EU-Kommissionen

Hvis alle gik all-in og lærte at håndtere fx grene og kvas i egen have, kunne vi ifølge mine beregninger lagre godt 600.000 ton CO2 om året.

Per Gundersen, Professor, Geovidenskab og Naturforvaltning, KU

Et navn er mere end et ord. På en måde er det en trylleformular, der vækker ånden i den skabning, det er forbundet med. Hvis ikke du kan genkende en citronsommerfugl, vil du formentlig slet ikke opdage den, når den flyver forbi. Den eksisterer ikke for dig, fordi den intet navn har, og du vil hverken bemærke det eller bekymre dig, hvis den helt holder op med at eksistere.

Robert Macfarlane, forfatter, The Lost Words

Det er ikke et spørgsmål om at løse den ene krise fremfor den anden. Ved at skabe urørt skov opnår man synergi. Urørt skov er med til at lagre CO2 samtidig med, at den fremmer biodiversiteten. I den urørte skov får naturen lov til at råde. Døde træer bliver stående til de falder om – og så bliver de liggende. Våde områder får lov til at være våde. Dyr får lov til at lave huller i og gnave barken af træerne. Selvsåede planter får lov til at gro.

Erik Dalsgaard, skovfoged, Naturstyrelsen Himmerland

Vi har fundet ud af, at intelligens både er noget, man er født med, og noget, man kan træne sig til. Du bliver faktisk klogere af at cykle – hvis du cykler længe nok, og får pulsen op. Når du bruger kroppens muskler, bliver hjernen nemlig større.

Når du træner, bliver der i musklerne frigivet nogle signalstoffer, som løber rundt i blodbanen og også op i hjernen, hvor de får hjernen til at lave flere nerveceller og større forbindelser mellem nervecellerne. Og når vi har flere nerveceller og flere forbindelser mellem nervecellerne, så har vi mulighed for flere ting: Vi har mulighed for at huske bedre, vi har mulighed for at tænke, og i sidste ende også være mere intelligente.

Troels W. Kjær, hjerneforsker

I stedet for at acceptere at byerne siver ud i vores sparsomme naturarealer, skal vi sørge for at naturen kan vokse ind i byerne.... Fremtidens måde at bo i byen skal have naturen som forbillede og den eksisterende bygningsmasse som forudsætning.

Pil Thielst, arkitekt

Der bruges et halvt til et helt kilo kemikalier til at producere én enkelt t-shirt!

Der bruges bl.a. kemikalier under indfarvningen af tekstilerne.

Køber du genbrug - bare en gang i mellem - så sparer du miljøet for en masse unødige kemikalier.

TAK til dig, der køber genbrug!

TAK til dig, der donerer tøj!

TAK til dig, der tænker bæredygtigt!

Røde Kors Albertslund

Vi skal ikke acceptere, at vi ikke længere kan drikke vandet fra hanen, uden det blive rensat for pesticider. Den del af forureningen, der kommer fra landbrugets pesticider, kan vi undgå ved at lægge om til økologi. Vi bliver hver dag bekræftet i, at vi skal have meget mere økologi. Økologi kan ikke rette op på den skade, der er sket, men vi kan være med til at sikre, at det ikke bliver værre.

Sybille Kyed landbrugs- og fødevarerchef, Økologisk Landsforening

---

Så lad os forestille os noget helt andet. En anden verden, hvor marketing spiller en ny rolle. Lad os forestille os en verden, hvor kampagner ikke handler om at hype Black Friday, men om at fremme eftertænkning. Hvor vi belønner det, der reducerer forbruget og redder mere – ikke det, der sælger mest. Hvor reklamer ikke sælger drømme på afbetaling, men tænder håb om en anden fremtid. Hvor kreativitet ikke bliver brugt til at skubbe varer over disken – men til at skubbe samfundet i en ny retning.

Det er på alle måder tid til noget nyt. Tid til en revolution. En etisk marketingrevolution. Marketing skal ikke længere være et værktøj til at sælge mest muligt, hurtigst muligt – men til at fremme langsigtede, bæredygtige og ansvarlige løsninger. Til at informere, engagere og inspirere. Til at gøre mennesker mere frie – ikke mere forbrugende.

Rikke Trikker, Vicepræsident, Andel

Må vi ikke efter alle disse årtusinders bestandige krige spørge os selv, om der ikke er en eller anden konstruktionsfejl ved hele menneskeheden?

Astrid Lindgren, forfatter

Nogle steder bruges der rigtig meget vand til industriproduktion. Også langt mere, end der dannes. Samtidig betyder klimaforandringerne, at vi får flere og længere perioder med tørke, hvor der er behov for at vander markerne. Sammen med forureningen er det med til at presse vores grundvand yderligere.

Mads Duedahl, næstformand, Danske Regioner

I Danmark tager vi det gode drikkevand for givet. Vi tænder for hanen, og så kommer det. Hver gang. Men sådan ser det ikke nødvendigvis ud i fremtiden. Vandforsyninger i hele landet finder stadig flere forurenende stoffer i grundvandet, klimaforandringerne ændrer vores forbrugsmønstre, og særligt i byerne skal flere og flere borgere og virksomheder have vand i hanen. Samtidig har flere vandforsyninger svært ved at reovere lækede vandrør i tide, fordi den økonomiske regulering gør det umuligt at opkræve penge nok til de nødvendige investeringer.

Henrik Plougmann Olsen, Administrerende dir. HOFOR

Genbrugte byggematerialer skal være konkurrencedygtige med nye og derved reducere byggeriets ressourceforbrug og klimaaftryk. En mursten fra et nedrevet hus koster i dag mere

end en ny mursten, når den skal genbruges i nybyggeri. Det er et eksempel på, hvorfor produktion og salg af genbrugte byggematerialer endnu ikke er slået igennem i større skala.
Projekt ”Recirkuler byggematerialer – en vej til cirkulær produktion”

Lige nu er det tørt, men faktisk kan det blive endnu mere tørt og i længere tid ad gangen de kommende år på grund af klimaforandringerne. Det vil få os alle til at bruge mere vand. Samtidig bliver vi flere og flere indbyggere, og vi finder flere og flere forurenende stoffer i grundvandet, så vi kan bruge mindre af det til drikkevand. Derfor er der behov for, at vi i det hele taget øver os i at spare på de dyrebare dråber.

Anne Scherfig, områdechef for vandplanlægning, HOFOR

1,5 – 2,3 tons CO2 årligt kan du spare ved at blive vegetar, mens du kun kan spare 0,05 tons årligt ved at købe 30 % af dit tøj og dine sko genbrugt.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen

For nylig var jeg til et arrangement, hvor vi fik leveret smørrebrød udefra. Oven på rugbrødet lå en kæmpe blok leverpostej. Det var overvældende, så meget kød der var på den rugbrødsmad!

Smørrebrødet skulle udstråle overdådighed, men i mine øjne er den overdægede mad et gammeldags udtryk for luksus. Et billede på den skude, vi skal vende med en helt anden forståelse af luksus ved produktion og forbrug af kød.

Michael Kjerkegaard, forperson, Økologisk Landsforening

Når vi undervises i materialeforbrug, nævnes bæredygtighed og råstofmangel som en fodnote. Når vi undervises i plantekendskab, kobles valg af planter og anvendelse af arealer ikke til nedgangen af insekter i Danmark. Jeg har aldrig hørt CO2-aftrykket af et materiale blive nævnt.

Når jeg efterspørger bæredygtighed på min erhvervsuddannelse, trækker min skoleleder på skuldrene, ”Vi uddanner ikke vores elever til dagen i morgen, vi uddanner dem til i går”.

Jeg efterspørger ikke noget urimeligt, men blot en uddannelse der hjælper med at takle de udfordringer, vi står over for i dag frem for at forstærke dem.

Elias Dalgaard, anlægsgartnerelev

Om lidt sætter vi for alvor gang i vores haver og køkkenhaver, og jeg kan næsten ikke vente. For mig er det at dyrke egne grøntsager af stor betydning. Det betyder selvfølgelig helt konkret, at vi producerer en masse sunde og velsmagende grøntsager – vores daglige basiskost. Men det betyder også stor frihed. Frihed til at træffe de valg, der er de rigtige for os, vores natur og vores klima og miljø. Klima- og miljøkrisen buldrer afsted, men i haven kan vi reelt set gøre en forskel. Gøre ord til handling og praktisere den ypperste form for aktivisme – nemlig hverdagsaktivisme.

Lotte Hovmark Børresen, Forkvinde i Landsforeningen Praktisk Økologi

---

En natur i balance er forudsætningen for, at vi mennesker har et liv, en økonomi og en klode i balance. Og stadig flere forskere, organisationer og lande som Wales, New Zealand og Canada peger i retning af begrebet trivselsøkonomi som løsning. En økonomiske tænkning, der sætter menneskets og naturens trivsel som økonomiens centrale formål.

World Economic Forum

Jeg plejer at sige, at det kan godt være, at mit aftryk er en dråbe i havet, men det skal ikke være min dråbe, som får bægeret til at flyde over.

Jacob Jelsing, marinbiolog og stifter af biotekvirksomheden Gubra

---

Hver indbygger i Danmark bruger cirka 1 kg råstof i timen døgnet rundt. Vi bliver nødt til at identificere potentialer for at nedbringe råstofforbruget, så det fremover kan blive mere bæredygtigt.

Råstofinitiativet, et partnerskab mellem offentlige myndigheder, uddannelsesinstitutioner og private virksomheder, bl.a. Vejdirektoratet, Teknologisk Institut, Cowi, Arkil og NCC

At ødelægge regnskov for at opnå økonomisk gevinst svarer til at tænde op med et renæssancemaleri for at lave mad.

E.O. Wilson, amerikansk biolog

Vi er godt i gang med projektet og har indtil videre købt cirka 2.500 hektar og har tilplantet de første 275 hektar. Der er afsat 2 mia. kr. til projektet, og den samlede målsætning er at etablere 10.000 hektar skov i de kommende år.

Kirkbi, Legofamiliens pengetank

I 2030 har EU et mål om, at skovene skal trække 310 millioner ton CO₂ ud af atmosfæren. Lige nu ligger det på omkring 230 millioner ton, og det er i gennemsnit faldet med 6 millioner ton om året siden 2005. Så det mål kommer vi simpelthen ikke til at nå med den afbrænding, der er i dag.

Jens Dahlstrøm Iversen, seniorrådgiver, Rådet for Grøn Omstilling

---

Jordens mikrobiologi er essentiel for at frigive næringsstoffer fra jorden til planterødderne og for at opbygge kulstof i jorden. Planterne pumper 60 % af sukkerstofferne fra bladenes fotosyntese til rødderne og fodrer dermed jordens mikrobiologi. Man kalder processen for den flydende kulstofpumpe.

Pia og Steen Nørhede, økologiske jordbrugere

I 2018 udledte importen af blomster fra Colombia til USA i forbindelse med valentinsdag omkring 360.000 tons CO₂. Det svarer til den årlige udstødning fra ca. 78.000 personbiler. For at blomsterne ikke skal visne, transporteres de i fly med køleanlæg. Nedkølingen forlænger blomsternes levetid, men betyder samtidig, at flyet må bruge ekstra meget brændstof og dermed øge sin CO₂-udledning.

Hvis du vil skåne klimaet, bør du så vidt muligt købe lokalt dyrkede blomster til mor og alle andre, der fortjener en buket. En buket med 11 hollandske og kenyanske blomster importeret til England udleder 31,1 kg CO₂. Er blomsterne dyrket lokalt, er tallet 3,3 kg CO₂.

Jonas Grosen Meldal, Illustreret Videnskab

Nye tal viser, at vi er mange, der forbedrer vores bygninger, så de bruger mindre energi. F.eks. ved at isolere bedre, skifte vinduer og gå over til grønnere varmekilder. Tallene viser, at i 2019 havde 54 % af bygninger energimærke A-C, mens 46 % havde D-G. I 2023 havde hele 61 % A-C og kun 39 % D-G.

Energistyrelsen

Og en tommelfingerregel er da også, at intet køb af nyproduceret tøj kan være 'bæredygtigt', 'grønt' eller 'klimaneutralt', som producenterne desværre ofte påstår. Alle tekstiler kræver energi at producere, også selvom det er lavet af for eksempel genanvendt polyester. Derfor er det grønneste valg altid at undlade at købe nyt tøj. Fast fashion har taget overhånd, og det er bydende nødvendigt at tage et opgør med den industri og kultur, hvor et stykke tøj ofte kun bruges et par gange, før det smides ud.

Mette Hoffgaard Ranfelt, miljøpolitisk chefrådgiver i Danmarks Naturfredningsforening

---

Trump vil nedbryde resterne af den gamle verdensorden meget hurtigere og mere effektivt, end vi kunne gøre det. Vi gør det udefra. Han gør det indefra. Den mest interessante konsekvens af den mulige Grønlandsplan kan blive Nato's sammenbrud.

German Kulikovsky, russisk militærblogger

Trump fører Amerika til et punkt, hvor det til sidst vil bryde sammen. Hvis han gennemfører de ting (*i fht. til Grønland og Panamakanalen / redaktionen*), står der blot tilbage at konstatere, at roden til alting var grænseløs grådighed og grænseløs stolthed.

Tsargrad, russisk tv-station

International ret er død. Nu sikres landets grænser udelukkende med magt. Derfor vil de stærke tage, hvad de kan, fra de svage. Det her (*udsigten til Trump i det Hvide Hus og hans udtalelser om Grønland og Panamakanalen / Redaktionen*) er afslutningen på den tidligere verdensorden. Den gamle neoliberale globalisme er brudt sammen.

Mikhail Svintjuk, russisk militærblogger

Siden opkomsten af den menneskelige civilisation for 10.000 år siden er biomassen af vilde pattedyr faldet med 83 %. Eller sagt på en anden måde så er 5 ud af seks vilde pattedyr væk.

Yinon Bar-On, videnskabsmand

Ugens tanke 2024

Om 40 år løber vi tør for nogle af jordens livsvigtige ressourcer, havene stiger, dyrs naturlige habitater bliver ødelagt, floder bliver forurenede, sydens beboere flygter fra klimaforandringerne. Samtidig sidder tusindvis af os teenagepiger på sociale medier og viser de kæmpe mængder af nyindkøbt og billigt *ultra fast fashion-tøj* frem til vores venner.

Jeg er flov over mig selv og min generation.

Jeg tror desværre ikke, at vi unge kommer til at ændre vores vaner af os selv. Hvis min generations vaner skal stoppes, kræver det initiativ fra regeringen, som stopper uetiske firmaer i at sælge *ultra fast fashion-tøj* i Danmark. Derudover kræver det, at forældre støtter op om, og giver penge til, at unge kan købe bedre og færre stykker tøj. Støt os i at gøre det rigtige.

Silja Ebro Bindslev, elev, 9. klasse

Geoengineering er ikke svaret. Afskærer man den indkommende solstråling, vil det påvirke vejret og de hydrologiske cyklusser. Det fremmer tørke, og det destabiliserer forholdene og kan føre til krige. Bivirkningerne er mange, og vores modeller er bare ikke gode nok til at forudsige resultaterne.

Kevin Trenberth, en af hovedforfatterne på IPCC's (FN's) klimarapporter

---

Mellem 1970 og 2014 faldt den samlede bestand af verdens vilde hvirveldyr (fisk, padder, krybdyr, pattedyr og fugle) med 60 %. Vi gør næsten intet for at bremse denne tilbagegang (men meget for at øge den), så det er ikke godt at vide, hvad der vil være tilbage, når de næste 44 år er gået? Hvilken verden vil vores børn arve?

World Wildlife Fund og Zoological Society of London

Rent evolutionært er det kun 5 sekunder siden, vi rykkede ind i byerne og fik en smartphone i hånden. Så biologisk set er naturen det velkendte miljø, hvor vi føler os trygge. Derfor reagerer vores hjerne og krop så positivt på at se træer og vand, høre fuglene synge og indsnuse naturens dufte. Det er noget, de fleste kan genkende, og som kan få dem til at slappe af.

Birgitte Sølvstein, psykolog

Vi lever i en tid, hvor grønne valg ikke længere er et spørgsmål om mulighed, men om nødvendighed.

Fenja Lystlund, direktør VOKS Albertslund, "Planter med omtanke"

Der er meget, vi kan gøre for at komme ud af den fastlåsthed og lammelse klimaubehag kan medføre, og følgende kombination er nyttig i de fleste tilfælde: (gen-)forbindelse med naturen, os selv og hinanden, og samtaler på tværs af vores hverdag om klimafølelser. Det ALLERMEST virksom er, når vi sammen bevæger os ind i handlende fællesskaber, der rækker ud over os selv.

Solveig Roepstorff, klimapsykolog

De sidste 10 år har vejrphenomener som storme, tørke og oversvømmelser tvunget 220 millioner mennesker på desperat flugt. Det svarer til, at omtrent 60.000 mennesker har måttet flygte fra deres hjem og alt, hvad de har kært og ejer – hver eneste dag.

Christine Egeskov Bak, Engagementchef i UNHCR, FN's Flygtningeorganisation i Danmark

---

Der skal plantes yderligere tre milliarder træer... EU-landene skal også genoprette mindst 25.000 km vandløb til fritflydende vandløb og sikre, at der ikke er noget nettotab i det samlede nationale areal af grønne byområder og af trækronedækningen i byområder.

EU's nye naturgenopretningslov

Selv i dag er der stadig klimabenægttere, som sørgeligt nok bl.a. omfatter den tidligere præsident i USA og mange af hans følgere – men der findes på den anden side også stadig folk, der hævder, at jorden er flad.

Dave Goulson, forfatter

Verdens udslip af CO2 steg i 2023 med 1,6 % og satte endnu en rekord. Aldrig tidligere har det ligget over 40 milliarder tons.

The Energy Institute

I en økologisk dyrket have må det accepteres, at der kan komme skadedyr og svampesygdomme, men disse elementer er en vigtig del af den økologiske præmis. Hvad der er skadedyr og ukrudt i vores øjne, er en lækkerbiskken i andres eller ligefrem et vigtigt livsgrundlag for visse arter.... Som f.eks. brændenælden, der i manges øjne kun har negative egenskaber. De brænder, og de breder sig. Men brændenælden er en superplante, hvad angår sommerfugle og andre insekter. Hele seks sommerfuglearter yngler på brændenælde, og jeg kender ikke nogen, som ikke gerne vil have sommerfugle i haven.

Linette Bekhøi, arkitekt og forfatter

På bare halvtreds år er verdens bestande af vilde dyr gået tilbage med hele 73 procent. Værst står det til i klodens tropiske områder. I Sydamerika er tilbagegangen på hele 95 procent, mens tallet er 76 procent for Afrika. Når dyrene forsvinder, er det én af de vigtigste indikationer på, at naturen bevæger sig mod et kollaps.

WWF

Vi er kommet for sent til at forhindre havet i at æde sig ind på vores kyster. Men vi skal også være tydeligere: Vi vil ikke slettes af verdenskortet, og vi vil heller ikke gå stille til vores vandgrave.

Hilda Heine, Præsident, Marshalløerne

Vi har påtaget os en større rolle i Biotopia, fordi Verdensmål Centeret blev beskåret af kommunalbestyrelsen og derfor måtte nedlægge en stilling. Det gik ud over arbejdet med biodiversitet, 500.000 træer og Biotopia. Det er dumt, og det er kommunalbestyrelsen, der skyder sig selv i foden, for de vil jo gerne mere biodiversitet og flere træer, men hvorfor så opfinde den dybe tallerken en gang til, når Verdensmål Centeret allerede var i fuld gang med arbejdet sammen med boligområder og borgere, forvaltning og netværk, frivillige og professionelle, fonde og foreninger. Hvorfor skulle tæppet trækkes væk under alt det? Det er uforståeligt!

Verdensmål Forening Albertslund, bestyrelsens beretning 2023-2024

---

213 kvadratmeter var gennemsnittet for et nybygget parcelhus i 2022. I 1960 var det 120. Danskerne topper listen som de europæere, der har flest kvadratmeter bolig per. indbygger.

Bolius

Plantedrikke belaster klimaet mindre end komælk, så er man bekymret for klimaet, er et skifte til plantedrik et lille skridt, nogle forbrugere tager for at mindske deres egen klimapåvirkning. Plantedrikke indeholder heller ikke laktose og er derfor et alternativ til dem, der lider af laktoseintolerans.

Mette Steenberg, ekspert i forbrugervaner, Coop Analyse

- Mænd skal bære løstsiddende tøj, når de svømmer eller dyrker sport, så deres krop ikke kan ses. Deres tøj bør ikke være stramtsiddende.
- Mænd skal undlade at barbere skægget af eller klippe det kort.
- Mænd skal undgå at hjælpe og danne venskaber med ikkemuslimske mænd.

Taleban

---

2 millioner solpaneler blev sat op hver dag i 2023

Tænk tanken Ember

Juryen har enstemmigt fastslået, at Monsanto er ansvarlig for at have forårsaget Edwin Hardemans kræft. Som demonstreret gennem hele retsagen har Monsanto nægtet at handle ansvarligt siden Roundups start for over 40 år siden. Det fremgår tydeligt af Monsanto's handlinger, at virksomheden er ligeglad med, om Roundup forårsager kræft, men fokuserer i stedet på at manipulere den offentlige mening og underminere enhver, der rejser ægte og legitime bekymringer om Roundup.

Aimee Wagstaff og Jennifer Moor, advokater

With its cowboys and guns and steam train riders, America became known as the land of the free. Which must have come as a surprise to all the slaves.

Archives of Comedy, Happy 4th juli

Pointen var, at den globale kapitalisme på en sær måde forpligtede de enkelte lande til at fortsætte deres produktioner af dette eller hint, uanset hvad man måtte mene om disse produktioner, moralsk, sundhedsmæssigt, miljømæssigt eller andet... Den slags hensyn måtte man tilsidesætte, for lukkede man noget ned ét sted, opstod der et "hul" på verdensmarkedet, som straks ville fyldes ud et andet sted. Ergo var man nødt til at fortsætte.

Mathilde Walter Clark, forfatter

Hvad der er blevet anset som ukrudt, her ændret sig meget over tid. Mælkebøtten er nok en af de mest kendte ukrudtsplanter i dag. Den er letgenkendelig og til stede i både byen og på landet, men sådan har det ikke altid været. I 1700-tallet blev mælkebøttens blade anset som en delikatess, og den blev i danske kagebøger kaldet fransk salat.

Karoline Corfitz Hansen, cand. mag med speciale i miljøhistorie

---

Den samlede andel af blødgjort vand i HOFORs net vil i 2024, når også værket ved Gevninge er indviet, komme op på ca. 50%. Dermed vil flere kunder i hele Hovedstadsområdet få blødere vand.

Vand med mindre kalk har en række fordele for både kunder og samfundet. Hårde hvidevarer holder længere pga. færre kalk aflejringer, der skal bruges mindre tid på rengøring, og kunderne kan spare sæbe i både vaske- og opvaskemaskiner og kemikalier til rengøring. Det betyder færre kemikalier i spildevandet og dermed mindre rensning. En undersøgelse fra 2022 af private husholdningers brug af blødere vand viser ydermere, at HOFOR og kunderne tilsammen kan spare op til 40.000 tons CO2 om året. HOFOR investerer ca. 6,5 mia kr. i moderniseringen af de regionale vandværker.

HOFOR's beretning 2023

Med den nye lov er der sat et mål om, at 20 % af Europas land og havmiljø skal være genoprettet i slutningen af årtiet, og at der skal plantes mindst 3 milliarder træer.

Styrken i loven er også, at den går på tværs af flere områder. Den har stort fokus på biodiversitet, men også forsyningssikkerhed, rent drikkevand, klimarobusthed. Hvordan vi forstærker modstandsdygtigheden overfor oversvømmelser, tørke, stormflod.

Amanda Fehler Vallgård, analytiker, Concitos klimalaboratorium

---

Skal jeg fortælle jer hvad sikkerhed er? Sikkerhed er klima! Sikkerhed er adgang til rent drikkevand. Sikkerhed er ren luft. Sikkerhed er, at vi ikke er bange for at blive overvældet af stormflod, tørke, hede - det er sikkerhed.

Jeg forstår behovet for forsvar, men jeg bliver nødt til at sige, at forsvaret for vores liv er forsvar for vores natur, som vi lever med. Den oprustning vi vil have, er en oprustning i grøn kapacitet og handlekraft og omstilling.

Mobilisering er, at vi gør det hele på én gang, og at vi får alle med, og at vi går hele vejen - fra den mad vi sætter på bordet til den økonomi vi indretter. Det er den mobilisering, vi har brug for, der kalder på det højeste, bedste og fineste i os alle sammen. Det er sikkerhed i 2024 og for fremtiden.

Rune Lykkeberg, chefredaktør, dagbladet Information

Selvom kun de færreste er klar over det, er rigtig meget landbrugsjord stendødt. Årsagen til det finder man i de seneste 70 års landbrugshistorie, hvor pløjning, monokultur og kemikalier har taget livet af de mikroorganismer, der naturligt burde være til stede i jorden. Og når først det er begyndt at ske, går udviklingen kun i én retning.

Planterne trives ikke, for de får ikke den næring, de har brug for. Derfor bliver de udsat for sygdomme og skadedyr, fordi deres forsvarssystem ikke fungerer.

I det konventionelle landbrug fodrer man planterne med kunstgødning og beskytter dem med sprøjtegift, men det har bare den effekt, at det slår endnu mere mikroliv ihjel. Og de frø, der skal udgøre næste års høst, kommer derfor fra svage planter, og dermed fortsætter den nedadgående spiral.

Hanne Gundersen, agronom og landbrugsrådgiver

Hidtil har forventningerne været, at der i Danmark fødes 1,9 barn pr. kvinde. Nu er forventningen 1,65. Det betyder 8.600 færre fødte børn i 2030, og at der i år 2100 vil bo knap 3,4 millioner borgere i Danmark.

Danmarks Statistik

Skal det være frivilligt at betale renovationsafgift? Burde rensningsanlæg ikke finansieres af frivillige donationer?

Dumme spørgsmål, kunne man sige, for det er åbenlyst, at vi ville drukne i affald og kloakvand, hvis vi valgte frivillighedsmodellen. Det er naivt at tro, at frivillighed på miljøområdet skaber resultater, der kan stå mål med de udfordringer, som vi står overfor.

Johan Kuhn, Økonom og rådgiver

Du kan sikkert forestille dig, hvordan diskussionen forløb. Økonomerne beregnede en pris på de økonomiske fordele ved at anlægge nye veje, og i den slags diskussioner vinder økonomerne næsten altid. Det er derfor, vi har klimakrise!

Sophie Howe, Trivselskommissær, Wales

Efterhånden som planeten opvarmes, lukker dens livssystemer ned, hvilket gør plante- og dyreeksistens (herunder menneskelig) meget vanskeligere. Og de fleste af os fortsætter bare, som om det ikke sker.

Kate Bradbury, forfatter, journalist og tv vært

Vores natur har det skidt i Danmark, og vi har fjernet naturlige processer, som er vigtige for vores biodiversitet.... Så det er ikke altid den invasive art, der er problematisk i sig selv. Det er naturens tilstand, som giver arten mulighed for at blive dominerende.

Jens-Christian Svenning, professor, Aarhus Universitet

De invasive arter skønnes at spille en hovedrolle i 60 procent af de tilfælde, hvor en plante- eller dyreart bliver udryddet fra planetens overflade.

FN's biodiversitetspanel Ipbes

Husk at hvis I ikke sætter kroner og ører på træernes værdi, så bliver deres værdi automatisk sat til nul i beslutningsprocessen.

Emilie Kjær Vinther, konsulent, i-Tree

Det går alt for langsomt med at sikre drikkevandet mod kemikalier og pesticider. Vi presser på, men har brug for en klar politisk prioritering. Grundvandsparker er det bedste redskab til én gang for alle at løse problemet med kemikalier i grundvandet.

Danske Vandværker, DANVA og DN

Regeringen ønsker således grundvandsbeskyttelsen udvidet fra de nuværende BNBO arealer (Borings Nære Beskyttelses Områder) til 200.000 ha grundvandsdannende oplande – dvs. til 10 gange så store arealer som BNBO. Men det skal ikke ske nu – der er først behov for mere viden i form af en kortlægning af 640.000 ha. Mere viden er altid godt, men set i lyset af at vi har brugt mere end 3 mia. kr. på grundvandskortlægning siden 1999, kan regeringens beslutning om yderligere kortlægning umiddelbart ligne en politisk syltekrukke.

NETVÆRK Forbrugervalgte bestyrelsesmedlemmer i vandselskaber

Det er en meget stor udfordring at tro på, at man kan dyrke konventionelt landbrug oven på, hvor grundvandet dannes, og samtidig sprede spildevandsslam, og så forvente, at grundvandet ikke påvirkes.

Hans-Jørgen Albrechtsen, professor, DTU Miljø

Iltfattige havområder kaldes dødszoner, og Østersøen er den største dødszone i verden – men langt fra den eneste. I alt 415 dødszoner er blevet identificeret på verdensplan, hvilket er en dramatisk stigning fra 10 i 1960 og 169 i 2007.

Illustreret Videnskab

Naturen taler også, når den dør. Det er derfor, vi står her til en begravelse: for at skabe den stilhed, hvor vi omsider lytter. Måske kan en begravelse som denne også blive en bøn om igen at høre til på Jorden. Måske kan vi her ved Vejle Fjord antyde et nyt forhold mellem menneske og natur, så kloden i ordets sande forstand bliver vores hjem

Carsten Jensen, forfatter

Klimaforandringer handler om meget mere end temperaturer. Det, vi så i 2023, især ved de historisk varme verdenshave, gletsjernes tilbagetrækning og tabet af havis ved Antarktis, giver grund til en helt særlig bekymring.

Celeste Saulo, generalsekretær, FN's vejrorganisation WMO

Kigger vi historisk på det, så lukkede eller sløjfede vi før år 2000 borer, når vi fandt et stof. Efter år 2000 gik vi over til at sige, at vi lukkede borerne med fund over grænseværdien. Efterhånden er der færre og færre borer uden pesticidrester, så vi kan ikke levere vand nok, hvis vi fortsætter den idealistiske tilgang, vi havde. Det er det muliges kunst i dag. Det betyder, at vi i stor stil blander vand fra borer med pesticidrester over grænseværdien med renere vand. Det er den eneste måde, vi kan levere tilfredsstillende kvalitet, der overholder grænseværdierne.

Claus Vangsgaard, seniorkonsulent, DANVA

Men nu, hvor jeg arbejder her og kender mere til missionen, kunne jeg ikke forestille mig at skifte til en virksomhed, der sviner meget. Det er godt at vide, at ens arbejde gavner klimaet. Vi skal jo passe på vores klode, så vores efterkommere også kan få et godt liv.

Leif Eliassen, ansat i Vestas, Odense

Biogene materialer er materialer, som vi kan indsamle og dyrke i vandet, skovene og på markerne. Det smarte er, at de kan erstatte klimatunge materialer som beton, stål og mineraluld, samtidig med at de lagrer kulstof fra atmosfærens CO2.

Torben Valbjørn Rasmussen, BUILD, Aalborg Universitet

Du kan gøre en forskel for det rene drikkevand, når du står i et supermarked. Ligegyldigt, om du kigger på grøntsager, havregryn, pasta, mælk eller kød. Hver eneste gang, du lægger økologiske varer i din indkøbskurv, er du med til at påvirke at den rene råvare i vores vandhaner kommer tilbage.

Louise Køster, forperson, Økologisk Landsforening

Et kilo madaffald fra dit køkken kan give gødning til 3 kilo gulerødder, 250 gram havregryn eller til at gøde byg til 6 pilsnere.

Innovationscenter for Økologisk Landbrug

Tang har været anvendt som fødekilde i årtusinder og har mange fordele frem for fx ris, majs og hvede.

I dag høstes der ca. 35 mio. tons tang årligt – næsten alt sammen i Asien, men det hollandske konsortium North Sea Farmers har ambitioner om at producere langt større mængder i Europa.

Illustreret Videnskab

Anslået vil klimaforandringerne reducere udbyttet fra verdens marker med 30 pct. i 2050.

FN

Hver gang EU støtter den plantebaserede sektor med 1 krone, modtager kødindustrien EU-støtte på hele 1.200 kroner. Kvægproducenterne i EU er helt afhængige af den direkte støtte. I perioden 2014-2020 udgjorde den 50 % af deres indkomst.

Forskere, Stanford University

Vi har i forvejen for meget landbrug. Landbruget udgør over 60 % af Danmarks areal, og vi er det mest intensivt dyrkede land i Europa. 94 % af de danske landmænd er mænd. 50 % af dem er 55 år eller ældre. Det er altså denne minoritetsgruppe af borgere, 7.500 halvgamle mænd, der får lov til at ødelægge vores hav, vores drikkevand, vores biodiversitet, vores fremtid.

Ditte Geise, Journalist

Den simple opskrift på det gode liv: Kærlighed. Forpligtigende relationer. Det at engagere sig i fællesskaber. Det er *IKKE* prestige eller penge. Så længe man er over et vist grundlæggende niveau, bliver man ikke lykkeligere af at tjene flere penge.

Svend Brinkmann, professor i psykologi, Aalborg Universitet

Man har undersøgt det, der kaldes ”voluntary simplicity”. Altså mennesker der frivilligt lever et mere enkelt liv med et lavt forbrug. De oplever bl.a. at have mere tid, at kompleksiteten i deres liv bliver reduceret, at de får et økonomisk overskud, som giver basal tryghed, og at de er en del af en større bevægelse, hvilket giver en oplevelse af meningsfuldhed. Kort sagt viser det sig, at de både lever mere bæredygtigt og har en højere grad af trivsel.

Simon Elsborg Nygaard, bæredygtighedspsykolog

At være et vejtræ er det værste, man kan være som træ. Men de er også uundværlige for fremtidens byer. Eksempelvis køler et enkelt træ lige så meget som 10 airconditionanlæg, hvis det er et voksent træ på 40-50 år.

Charlotte Böll, forsker ved Bayerische Landesanstalt für Weinbau und Gartenbau

---

De gamle Apollo-astronauter kalder det ”Overblikseffekten”; hvordan det at komme på afstand af jorden og se den som én klode og ikke 195 forskellige lande løfter forståelsen for livet på jorden, så man for alvor begriber, at jorden er et helt unikt sted i universet. Der findes ingen planet B, hvis vi ødelægger den.

Når man rejser ud i rummet og ser jorden som en samlet klode uden menneskeskabte landegrænser, så indser man for alvor, at vi selv er skyld i mange af de udfordringer og konflikter vi har.

Andreas Mogensen, astronaut

Jeg er en vild, og jeg kan kun forstå verden som sådan. Jeg har set tusindvis af rådnende bisoner på prærien, efterladt af den hvide mand, som skød dem fra et forbigående tog. Jeg er en vild og kan ikke forstå, hvorfor den osende jernhest kan være vigtigere end bisonen, som vi kun dræber for at holde os i live.

Vi ved at jorden ikke tilhører mennesket – mennesket tilhører jorden. Det ved vi. Alt er forbundet. Hvad der end overgår jorden, vil snart overgå jordens sønner. Mennesket gjorde ikke livets væv, men er blot en tråd i dette væv. Hvad man gør ved vævet, gør man ved sig selv.

Høvding Seattle, 1854

Ugens tanke 2023

Det mest bæredygtige ville være at undgå eller som minimum begrænse nytårskrudtet. På den måde mindsker vi både luftforureningen forårsaget af krudtrøgen og mængden af plastik i naturen,

Hvis man alligevel fyrer fyrværkeri af, så gå ud og hjælp med at rydde op dagen efter. Det viser også børnene, at vi selv gør det, vi normalt opdrager dem til – nemlig at man rydder op efter sig selv, og hjælper med at passe på naturen.

Mette Hoffgaard Ranfelt, miljøpolitisk chefrådgiver i Danmarks Naturfredningsforening

---

Hvis verdens madspild var et land, ville det komme på en tredjeplads over verdens største CO2-udledere næst efter USA og Kina.

Miljøstyrelsen, FAO og ONE/THIRD

Vi må kollektivt nå hen til en bevidsthed, hvor det er lige så forkert at smide mad ud, som det er at tænde en smøg, når man er sammen med små børn.

Rikke Lundsgaard, Danmarks Naturfredningsforening

Det nemmeste er at dufte til legetøjet, og så gå efter det, der ikke dufter.

Grete Lottrup Lotus, funktionsleder, Miljøstyrelsen

Vi er en mission med en virksomhed, mere end en virksomhed med en mission. Missionen er at bidrage til at reducere kødforbruget ved at tilbyde planteproteiner, som kan erstatte kød 1:1. Vi vil samtidig sikre at økologi får en rolle i den grønne omstilling. Økologisk landbrug og tilsvarende dyrkningssystemer er for os den eneste langtidsholdbare måde at dyrke jorden på.

Fie Graugaard og Ulrich Kern-Hansen, Organic Plant Protein

Antallet af landmænd der dyrker økologisk, er vokset med 57 % fra 2012 til 2022.

Statistisk tiårsoversigt 2012-2022

Nyere forskning viser at medlemmer af grønne fællesskaber har et gennemsnitligt klimaaftryk, som ligger 27% under det danske gennemsnit og samtidig oplever de en højere livstilfredshed end gennemsnittet.

Freja Bach Kristensen, Ph.d. stipendiat, Inst. for Antropologi, KU

Enhver bør i mine øjne tage følgende for givet: klimakrisen vil ikke blive afværget. Den vil ikke blive løst. Derimod vil kaos accelerere og sprede sig, vejret vil blive uforståeligt, årstiderne vil blive destabiliseret, havstrømmene vil vende, og det vil sætte vores politiske, økonomiske og etiske system i en krise af ubegribelige proportioner. Måske vi ikke har accepteret det endnu, men vi ved det godt: Mennesket har mistet kontrollen...

Der er en ny gud i mit hus. Dens navn er natur. Og for mig er det her, håbet findes. Det handler om at omdirigere håbet. Om at vænne sig til tanken om en anden verden, have andre forventninger til, hvad et menneskeliv er. Måske fremstår det som et mørkt og vagt håb, men for mig at se er det det mest intelligente, vi kan gøre som art: At tage klimakrisen for givet som et fælles kaotisk eksistensvilkår.

Theis Ørntoft, forfatter

Det er vigtigt, at det kun er de udtjente tekstiler og det nedslidte tøj, der sorteres som tekstilaffald. Tøj, som stadig kan bruges, skal doneres til genbrug, venner og bekendte – eller måske sælges på de mange online platforme til genbrugstøj. Kort sagt: Jo mere direkte genbrug, des bedre er det for miljø og klima.

Jens Bomann Christensen, dir. Dansk Affaldsforening

Kun en fuldstændig transformation af vores økonomier og samfund kan redde os fra at accelerere klimakatastrofen

Inger Andersen, dansk leder af FN's Miljøprogram

En klimahave er en have, hvor man har mange træer og buske. Og så er det en have, hvor man ikke kører sit haveaffald væk, men lader det ligge. Alt det grønne indeholder kulstof, det er CO₂ der er trukket ud af atmosfæren, og bundet i blade, grene og træstammer. Jo flere træer og buske man har, og jo mere dødt materiale man lader ligge, jo mere klimavenlig en have har man. Brænder vi det af, frigives klimagassen med det samme.

Per Gundersen, professor i skovøkologi, KU

Det har været en bemærkelsesværdig sommer... De høje temperaturer genererer stor fordampning, så i lighed med andre varme år, opstod hændelser med store nedbørsmængder og deraf følgende oversvømmelser. På den måde går hedeølger og voldsom nedbør hånd i hånd. Forventningen er, at temperaturen næste år kommer endnu højere op på grund af en fuldt udviklet el Niño. Det vil øge risiciene for flere voldsomme vejrhændelser.

Jesper Theilgaard, meteorolog og klimaformidler

Siden 1975 er produktionen af tøj og tekstiler næsten firdoblet. Og på trods af et stort fokus på overforbrug og -produktion er det ikke toppet endnu. Det forventes, at produktionen vil stige med 63 procent frem mod 2030.

Danmarks Naturfredningsforening

Sidste års hedeølge kostede 62.000 mennesker livet – alene i Sydeuropa.

Magnus L.H. Haslebo, Modstandsgruppen Guerilla

Vi har ikke knækket CO₂-kurverne, der findes ikke en fælles bindende international klimaafteale, og i ingen realistisk fremtid vil en stormagt nedskalere forbruget, hvis det kan give en konkurrent en økonomisk fordel. Dermed ikke sagt, vi ikke skal reducere CO₂, det skal vi, men vi skal stoppe med at tro, vi stadig kan redde jorden. Jorden er fucked. Det er nu et spørgsmål om, hvor hurtigt og hvor hårdt vi bliver ramt.

Frederik Bjørnbak, Friluftvejleder

På 20 minutter i Biotopia har ungerne lært mere, end de ville lære på ti timer ovre i skolen.
Lone, skolelærer

Vedtagelsen af de 17 Verdensmål har for altid ændret måden, vi taler om bæredygtig udvikling på. De tydeliggør alle de gensidige afhængigheder fx mellem fattigdom og klimakamp. Vi er langt fra i mål. Men de har givet verden et fælles sprog for en helt ny samtale.

Rikke Rønholt, atlet og medlem af 2030-panelet

Det er grotesk, at man skal give penge for at få fjernet sine næringsstoffer. Vi udleder omkring 1 kg fosfor om året per person (i urinen), og man snakker endda om mangel på fosfor. På rensningsanlæggene blandes det hele med giftstoffer og bliver ubrugeligt. Der er brug for at nytænke rensningsprocessen, så det ikke går så mange næringsstoffer til spilde.

Steen Møller, iværksætter, beboer på Friland

Udviklingen af insektbestøvning, altså pollenoverførsel med insekter, var lidt af et kvantespring for planterne. Når insekter besøger blomster af samme slags, sker der nemlig en målrettet overførsel af pollen, så der ikke går så meget pollen til spilde. Gennem tiden har planterne udviklet iøjnefaldende farverige blomster, tillokkende dufte og næringsrig nektar og pollen netop for at tiltrække de nyttige insekter. I dag er denne formeringsform så udbredt, at omkring ni ud af ti planter er afhængige af bestøvning med insekter eller andre dyr for at danne frø og frugter.

Yoko Luise Dupont, Biolog, seniorforsker, Aarhus universitet

Færre mennesker er et vigtigt redskab til at bekæmpe fattigdom, sult og vandmangel i en verden kendetegnet af ikke blot begrænsede, men færre og færre ressourcer, hvis den globale opvarmning eskalerer for alvor. Omvendt kan 2-3 milliarder flere mennesker på en mere og mere brandvarm planet medvirke til en eksplosion i fattigdom, sult, vandmangel, arbejdsløshed, ressourcekonflikter og flygtninge.

Med andre ord: Faldende befolkningstal er ikke et rædselsscenario, vi skal undgå, men et ønskescenario, vi skal favne og aktivt fremme.

Jens-André P. Herbener, forfatter og religionshistoriker

Thomas Meinert Larsen, kampagnekoordinator og biokemiker

Man kan lægge større vægt på de positive forandringer, som den grønne omstilling vil føre med – renere vand og luft, mindre støj, sundere mad, mere natur, mindre stress – i stedet for at fokusere på de ting, vi skal give afkald på – kød, fossile brændstoffer og flyrejser.

Jens Emborg Bünemann, aktivist. Den Grønne Ungdomsbevægelse

Hvilket bringer os til økonomi: den mest bedrøvelige af alle videnskaber. Økonomi foregiver at udregne tings værdi. Men adspurgt om hvorvidt vi kan bringe planeten i balance igen, svarer kapitalistisk økonomi alt for ofte: “Nej, det kan vi ikke.” Arbejdet med at redde biosfæren fra katastrofe bliver betragtet som en dårlig forretning på kort sigt sammenlignet med andre finansielle muligheder, så det bliver ikke gjort, fordi profitten styrer alt. Sådan når vi til den gamle talemåde: “Det er lettere at forestille sig verdens undergang end enden på kapitalismen”.

Science fiction-forfatteren Kim Stanley Robinson

Vi anbefaler ikke, at man stopper med at købe tøj, men vi gør vores bedste for at vejlede til et smartere tøjforbrug, der har en mindre belastning af vores omgivelser. Det handler om at købe tøj, som man bliver meget glad for og derfor bruger i længere tid og passer bedre på. Det vil typisk også handle om bedre kvalitet. I sidste ende har tøj af høj kvalitet også mere værdi på brugtmarkedet. Genbrug er en god måde at få en nyhedsværdi af tøjet, samtidig med at tøjets brugsfase forlænges.

Vibeke Myrtue Jensen, Forbrugerrådet Tænk

Det, som vi forskere arbejder på, er at identificere, hvor og hvornår mikroplast udgør en reel risiko. Man kan i virkeligheden ikke bare tale om mikroplast som ’en ting, for der findes mange forskellige typer af mikroplast i både størrelse, plastiktype og form, og dets effekt på dyr, mennesker og miljø er vidt forskellige. Derfor tester vi mange forskellige typer af mikroplast for at finde ud af, hvilke faktorer der er afgørende for potentielle negative effekter.

Nanna B. Hartmann, seniorforsker, DTU

I min optiker det fuldstændig kukkuk, at det skal kunne lade sig gøre at købe en flæskesteg for 25 kroner per kg. Spoler vi filmen 100 år tilbage, eller bare tilbage til vores barndom, så hed det fire kartofler og én frikadelle.

Janni Birgitte Sørensen. Landmand. Skoulund Økologi

Kilder til mikroplast i Danmark

Dæk: 60 %

Maling: 11 %

Fodtøj: 7 %

Vejstriber: 5 %

Tekstiler: 2 %

Byggematerialer: 1 %

Køkkenredskaber, svampe og klude: 1 %

Miljøstyrelsen

Klimaforandringerne og tabet af biodiversitet påvirker hinanden i en ond cirkel. Tabet af mangfoldighed af dyre og plantearter gør det vanskeligt at finde rent drikkevand, sygdomme springer lettere til mennesker, og generelt påvirkes det globale kulstof til vækst med en reduktion af plantearter – det kulstof, der forårsager klimakrisen. Økosystemer, der har mistet

biodiversitet, lagrer mindre kulstof og er dårligere til at modstå ekstreme vejrhændelser og andre klimaændringer.

Stig Dalager, forfatter

Science fiction? Ikke nødvendigvis. Politik er på sin vis kunsten at forestille sig fremtiden, og det her er en fremtid, som er værd at se for sig. Prøv at se det for dig. Med de rette økonomiske incitament er ville bønder fokusere lige så stærkt på den mængde karbon, de bandt i jorden, som de før gjorde på afkast i form af afgrøder.

Tømmerindustrien ville få nye indtægter ved at genplante skove – ikke træplantager til fremtidig høst, men rigtige, mangeartede skove vurderet ud fra hvor meget karbondioxid, de indåndede og opbevarede. Kvægopdrætterne ville gå igen som vildtlivsfogeder, betalt for antallet af ulve, grizzlybjørne og bison på deres jord såvel som for det kvæg, de opdrættede.

Forestil dig en genskabt verden baseret på helbred og fremgang. Forestil dig transportmidler af enhver art drevet frem af ren energi – elektriske biler og scootere selvfølgelig, men også containerskibe trukket af dragesejl, batteridrevne ved ind- og udsejling. Forestil dig enhver lyskilde og ethvert download fra nettet drevet af solen og vinden. Forestil dig ingeniører, teknikere og maskinoperatører, der finder meningsfuldt arbejde i at udbygge en global, ren energiinfrastruktur. Alle disse teknologier er færdigudviklede og klar til brug; det eneste vi endnu ikke har opfundet, er økonomien til at finansiere dem.

Kim Stanley Robinson, Science fiction-forfatter

At have tag over hovedet er en menneskeret. Måden, vi bygger og bor på, kan ikke udlede så store mængder CO₂, som det gør i dag. Vi har allerede størstedelen af alle de bygninger, vi skal bruge i fremtiden, og vi skal ikke bygge nyt bare for at gøre det. Når vi endelig bygger, vil måden, vi bygger på, se helt anderledes ud - fra første spadestik til færdigt bygningsværk. Det er vores opgave som samfund at minimere alle bygningers ressourceaftryk så meget som muligt. Vi skal værdsætte vores bygninger ved at forbedre dem, bruge dem og værne om dem, så de kan huse behov for mennesker, klima og miljø.

Den Grønne ungdomsbevægelse

Jeg tror, vi står over for en mindre revolution, hvad angår vores boliger. Vi har ikke brug for den samme størrelse bolig hele livet. I dag kan det fx være svært for ældre, der ønsker en mindre bolig, at flytte fra deres hus. Vi har behov for, at det er nemt at flytte. Vi kommer til at se flere boligløsninger, hvor man er fælles om meget mere, fordi det gør det nemmere at flytte ind og ud.

Liselotte Lyngsø, Future Navigator

Omkostningerne for samfundet ved PFAS er for nylig blevet anslået til 17,5 billioner dollars årligt, mens producenterne selv tjener 4 milliarder dollars om året i overskud.

The Guardian

Lod vi have- og parkaffaldet ligge ville vi lagre 600.000 tons CO2 om året.

Per Gundersen, professor i skovøkologi. KU

Det har regnet rigtig meget.... Vi er faktisk hastigt på vej mod en nedbørsrekord. Tendensen er og vil da også være vådere vintre og tørre somre, og også førstnævnte har konsekvenser for landbruget. Enten skal der drænes for millioner og rettes vandløb ud, eller også skal landbrugsjord opgives.

Rasmus Thirup, Klimamonitor

I dag svarer forbruget af råstoffer som sand, grus og sten til at hver indbygger i regionen bruger 24 kg i døgnet, og det vil stige frem mod 2040.

Region Midtjylland, Råstofredøgørelse

Rekordhøje temperaturer betød, at der på bare en enkelt sommerdag i 2022 smeltede 6 km³ af den grønlandske indlandsis. Det er 6.000 mia. liter rent ferskvand – og mere end nok til at slukke tørsten hos hele klodens befolkning den sommer.

Ebbe Rasch, Illustreret Videnskab

Kaninkød er mere fedtfattigt end kylling og indeholder cirka dobbelt så meget omega-3-fedtsyre.

Samvirke

Det tager 30 år at etablere et 30 år gammelt krat med tilhørende mikroliv, så vi skal tænke os godt om, inden vi rydder, fælder, planer ud, graver og nulstiller.

Lilli Gruwier, biolog

Min påstand er at ét gammelt træ har en større naturbeskyttelsesværdi end 1000 unge bytræer.

Christian Nørgård Nielsen. Forsker og seniorkonsulent i SkovByKon

---

Menneskeheden dør nok ikke i morgen på grund af biodiversitetskrisen, men vi bliver fattigere, når naturen bliver indskrænket, og fordi tingene hænger sammen, kan vi ikke forudsige konsekvenserne af den forringede biodiversitet. Vi skal selvfølgelig tænke biodiversitet for naturens skyld, men også for vores egen skyld. Biodiversitet kan bidrage til CO2-lagring og til omsætning af forurening, den hindrer katastrofale oversvømmelser, den sørger for bestøvning af afgrøder og meget mere, og så spreder den glæde hos mennesker.

Jens Theisen. Forfatter og landskabskonsulent

Bæredygtighed og grøn omstilling er en pligt og et vilkår for os alle.

Tue Sanderhage, direktør Vestegnen HF & VUC

Løsningen er åbenlys: Et skifte til vedvarende energi kan give verden en besparelse på 12.000 milliarder dollars i 2050. Og prisen på f.eks. solenergi er faldet med næsten 90 procent siden 2010.

FN's Miljøagentur

Menneskeheden er nødt til at gøre sig fri af sin afhængighed af fossile brændstoffer. Hvis vedvarende energi var normen, ville der ikke være nogen klimakrise...

De rige lande udgør i dag kun en ottendedel af verdens befolkning, men de er ansvarlige for halvdelen af drivhusgasserne. Disse lande har et åbenlyst moralsk ansvar for at hjælpe.

30 aviser og medie organisationer, bl.a. Politiken, i mere end 20 lande

---

Økologi er godt, men det handler meget om, hvad man ikke skal gøre, ikke så meget om, hvad man kan gøre. Men i landbruget er det muligt at binde CO₂ i jorden. Jeg håber, at om 50 – 100 år, så ser folk tilbage på nutiden og griner af, hvor lidt vi gjorde dengang. Vi mennesker har jo muligheden for at være en positiv kraft i verden. Det kræver bare, at vi gør det rigtige.

Frederik Sahlin. "Godis Grønt" - økologisk gartneri og landbrug.

Cigaretskod er noget af det affald, der bliver fundet allermest af i naturen. Når et cigaretskod får lov til at ligge på jorden, nedbrydes det i løbet af 10 år til mikroplast. Samtidig afgiver cigaretskod tungmetaller som bly og cadmium, tjærestoffer og nikotin.

Miljøministeriet

250.000 tons af den mad, danskerne køber, ender i skraldespanden. Økonomisk svarer det til ca. 13,5 mia. kroner – før inflationen.

Miljøstyrelsen

Det lyder måske ret økoflipperagtigt, men jeg mener, vi har været langt ude ad en tangent i mange år. Vi går for tit i bad og vasker tøjet mere, end det er nødvendigt. Mere og mere forskning tyder på, at grunden til, at vi i dag ser en masse allergi og autoimmune sygdomme, er, at vi har fjernet os fra vores naturlige miljø, og at de naturlige mikroorganismer på vores hud og i vores tarmsystem ikke er til stede i det omfang, de burde være. Det er selvfølgelig meget individuelt, hvor meget man lugter, og hvor fysisk aktiv man er til daglig. Men jeg tror, mange vil kunne opretholde et fint niveau af hygiejne ved at gå i bad to gange om ugen kombineret med klatvask i mellemtiden.

Anders Miki Bojsen. Professor og fmd. Rådet for Bedre Hygiejne

---

Er den grønne omstilling for dyr?

Nej, det er alternativet, vi ikke har råd til.

Thomas Hebsgaard, journalist

Nogle af flourstofferne er fx blevet forbudt, men der findes jo tusindvis af andre, som stadig er lovlige – og der bliver hele tiden ændret på den kemiske sammensætning fra producenternes side – selv om forskningen viser, at PFAS som samlet stofgruppe er skadelig. Det betyder, at vi fortsat bliver udsat for en lang række flourstoffer.

Lone Mikkelsen, seniorrådgiver, Rådet for Grøn Omstilling

I tidens løb er der kommet mere forskning til, som siger, at PFAS stofferne er langt mere giftige. Den gode nyhed er, at ingen bliver akut forgiftet af det her, så vi skal i stedet tænke langt frem i tidsperspektivet. Det er de kommende generationer, som skal bruge det samme grundvand. Og det har vi så forurenet med persistente stoffer. Altså kemikalier, der ikke nedbrydes. Det er et varigt problem, som vi på ansvarlig måde skal tage hånd om.

Philippe Grandjean, professor i miljømedicin ved Syddansk Universitet og medlem af Sundhedsstyrelsens ekspertgruppe

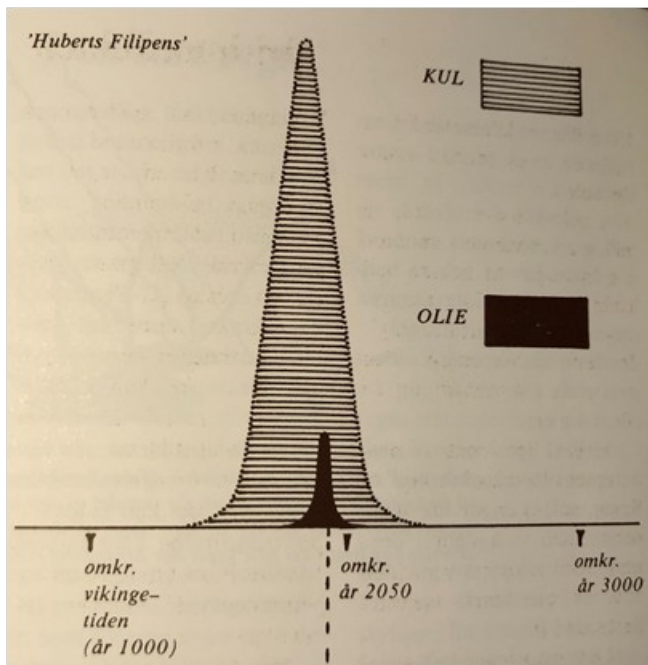

Forskerne har længe råbt op om problemet, men alligevel er stofferne lovlige. Der bliver kortlagt på livet løs, og der bliver forsket i, hvordan man kan rense vand, jord og slam. Det vil sige, at vi gør, som vi plejer: Vi lader forureningen ske, indtil det går ud over os selv. Så handler vi bagefter og forsøger at dæmme op for skaderne i miljøet. Men vi bør jo først og fremmest lukke for hanen. PFAS skal forbydes.

Lone Mikkelsen. Seniorrådgiver. Rådet for Grøn Omstilling

”Huberts Filipens” viser, hvornår vi bruger og opbruger jordens kul- og oilereserver i et historisk perspektiv. Det er en tanke værd....

PFAS er mange tusinde stoffer, og hvis vi forbyder ét, kan industrien bare tage det næste i rækken, og så tager det forskningen adskillige år at bevise, at også det er sundhedsskadeligt. Så historien har vist, at vi ikke bare kan forbyde ét stof ad gangen..... (men) PFAS bliver anvendt så vidt og bredt, at det er svært at forestille sig et totalforbud. Du kan ikke købe en telefon, bil eller computer, hvor der ikke indgår PFAS på en eller anden måde.

Magnus Løfstedt, kontorchef, Miljøstyrelsens kemikalieafdeling

---

Ugens tanke 2022

Det frivillige kan virkelig flytte noget. Det at være med i et fællesskab og føle, at andre har brug for en, og at man bidrager til samfundet, skaber succesoplevelser og giver selvtillid.

Anne Mara Foldgast, souschef i Center for Boligsocial Udvikling

---

For 100 år siden græssede masser af får, heste og køer i naturen, men den tid er forbi... Hvorfor ikke erstatte de store maskiner som bruges (i dag) til at rydde vegetation, med store dyr fra savannen? Eller i det mindste forville nogle heste eller køer. Det er ikke mere unaturligt end dieselmaskiner.

Rasmus Ejrnæs, seniorforsker, Aarhus Universitet

Vi forurener simpelthen mere, end hvad økosystem og menneskehed kan håndtere. Og det er bare et spørgsmål om tid, før vi rammer grænsen med uoverskuelige konsekvenser for miljø og folkesundhed.

Peter Fantke, professor, DTU

Energikrisen i 1973 førte til bilfrie søndage, lys i kun hver anden gadelygte og rationering på opvarmning, og krisen fik danskerne til mere eller mindre frivilligt at spare på energien.

Nu sætter en ny energikrise fokus på vores forbrug. Den viser, hvor meget vi har taget for givet, og hvor meget vores liv og komfort, der er forbundet med strømmen i stikkontakterne og energien, som vi varmer os ved eller putter i tanken. Vi har været vant til, at energi er let tilgængelig og rigelig, og selvom klimaet længe har haft brug for, at vi svinger sparekniven over forbruget, så er det sandt at sige ikke sket så meget samlet set.

Charlotte Skovgaard, direktør Merkur Andelskasse

Som toksikologer ser vi på risici ved de fremmedstoffer, vi blandt andet får via kosten. Farvestoffer er nogen af dem, vi har i søgelyset. Når producenterne putter fremmedstoffer i slik for at give sjove farver, er det ikke uden helbredsrisici. Kraftige farver kan være allergifremkaldende, måske endda kræftfremkaldende, og de kan påvirke vores nerve- og immunsystem, og de kan gøre det sværere at få de sunde børn, vi gerne vil have. Derfor bør man minimere sit indtag af farvestoffer. Det er faktisk mit råd om alle unødige kemikalier – og jeg synes, at farvestoffer langt hen af vejen er et unødvendigt kemikalie.

Lisbeth E. Knudsen, Professor i toksikologi, Inst. for Folkesundhedsvidenskab, KU

De økologiske kriser opstår, fordi vi agerer, som om vi ikke er en del af et økosystem:

- Vi fælder træer, som giver os ilt
- Vi udpiner de jorde, som giver os mad
- Vi forurener det vand, som vi skal drikke

Nanna Thomsen. Andelsgårde, forvalter

Selv om vi ikke kan spørge dyrene direkte, er jeg sikker på, at de hellere vil ud end at leve i en stald. Det er vel meget få af os, der trives med at sidde inde i en lejlighed og aldrig komme ud blandt andre mennesker? Det tror jeg, at corona-nedlukningerne viste med al tydelighed.

Sybille Kyed. Landbrugs- og fødevarerpolitisk chef, Økologisk Landsforening

---

Solen er den gratis energi, vi landmænd lever af. For mig gælder det derfor om at bevare så meget af den energi som muligt. Jeg synes det er ulogisk, at vi sviner med den energi, vi opsamler i planterne, ved først at sende den gennem dyrene.

Torsten Wetche. Landmand, Farsø, Vesthimmerland

Vi er på vej mod ødelæggelser, som ingen vil forsvare og alle med magt siger, de vil forhindre. Det er ikke, fordi vi er oppe imod klimabenægtede og folk, som ikke tror på videnskab. De siger det ikke, men handler, som om de har givet op. Det er politik, de har mistet troen på. Det er vores evne til at handle i fællesskab. Det er alle dem, vi skal overvinde og overbevise om, at vi kan gennemføre den store transformation til et bæredygtigt og frit samfund.

Rune Lykkeberg. Chefredaktør på information

Hvis alle skruede to grader ned for varmen eller minimerede aircondition tilsvarende, ville det kompensere for al gassen fra North Stream 1. Bare ved at spare på energien. Så potentialet er enormt.

Ursula von der Leyen. Formand for EU kommissionen

Faktisk har EU-landene, siden Rusland invaderede Ukraine, brugt over fire milliarder kroner om dagen på at købe russisk energi på trods af bomber, der regner ned over ukrainske byer. Europa er som en stofmisbruger, der vågner op en morgen til en dyb erkendelse af, hvor afhængighed har ført ham hen. Vi ser krigsforbrydelser for rullende kameraer.

Bjarke Møller, Dir. Rådet for Grøn omstilling

Tim Whyte. Generalsekretær Mellemløst Samvirke

For hvad vil du så gøre? Du vil stadig gerne have det kæmpe energiforbrug, du har, men du kan ikke acceptere at se på en vindmølle langt væk... Hvis alle på jorden levede, som vi gør i Danmark, Skal vi bruge 4 jordkloder. Det skal holdes op imod hele det her med ”not in my backyard”, at det er et problem, hvis man kan se nogle vindmøller langt ude, at nu falder

sommerhuset måske i værdi. Ungdommen er ikke lige så kritisk over for, at man kan se de her ting. Der er en forståelse af, at der er noget, der er vigtigere.

Simon Weber Marcussen. Ungeklimarådet

Vi må holde op med at kanalisere regnvand væk hurtigst mulig, som vi har været vant til. Vi bør behandle vand, som var det flydende guld.

Daryl Johnston. Bystyret i City of Tshwane, Pretoria, Sydafrika

---

Det gør en kæmpe forskel, at man overhovedet taler om klimaet privat. Hvis vi mennesker opfatter, at der er social konsensus om f.eks. at spise mindre kød, så er det mere sandsynligt, at vi selv ønsker det. Så samtale giver vigtig information, og derfor er samtale vigtigt i sig selv.

Andres Veggeby Lind. Ph.d. Klimakommunikation. KU

Vi har været vidne til en sektor, der har udviklet sig meget uheldigt med en afsindig overproduktion og et enormt ressourceforbrug.

Tøjproducenterne og modebranchen skal sætte ind og producere tøj i bedre kvalitet og i et design, som kan holde længere. Derudover skal producenterne producere tøj så skånsomt for miljøet som muligt og på en måde, så det kan genbruges og genanvendes.

Else Skjold. Lektor, ph. D. i design og bæredygtighed Det Kongelige Akademi

---

Antallet af cyklister er faldet med 6 % på 20 år. Af det samlede antal kørte kilometer i Danmark tilbagelægges 4 % på cykel.

Vejdirektoratet

Vi har skabt et problem (med PFOS), som vil forfølge os i generationer. Det viser, at man skal lade være med at bruge stoffer, som man ikke kan komme af med. De bliver ved med at være der, og på et eller andet tidspunkt overskrider de niveauerne, hvor de er sundhedsskadelige. Det er sket her.

Xenia Trier. Lektor KU

Jeg er vegetar. Oprindeligt var det på grund af miljøhensyn, men på en tæt andenplads kommer dyrevelfærd. Helt overordnet bryder jeg mig ikke om, at man undlader at se på dyrene som levende væsner. For eksempel når man opdrætter turbokyllinger, der tager alt for hurtigt på i vægt.

Hannah Kirketerp, 25 år

2018 overgik samtlige andre tørkeperioder i de seneste 500 år. Men jeg tror, at dette år er værre.

Andrea Toreti. Forsker Europakommissionens Research Center

Græs giver 50 % mere biomasse og 100% mere protein end korn, fordi græs vokser det meste af året, og så snart jorden er mere end 4-5 grader varm... Græs binder kulstof i jorden til gavn for klimaet. Der er ikke nogen kvælstofudvaskning eller pesticidforbrug. Og der kan frigives mere areal til natur.

Rikke Lundsgaard. Landbrugspolitisk seniorrådgiver, DN

Når vi spiser flere grøntsager og mindre kød, får vi enorme arealer tilbage, for faktisk går op mod 80 % af vores landbrugsareal til dyrkning af dyrefoder. Skærer vi ned på kødet, vil det give plads til alle de træer, der skal plantes, og den natur, vi skal have etableret for at binde mere CO₂. ikke udlede, men binde CO₂.

Rasmus Willig. Formand Andelsgaarde

Det, som vi kæmper for at holde nede og kalder ukrudt, bidrager også til havens biodiversitet og har en vigtig funktion, som føde eller levested for insekter. Så måske er det en overvejelse værd at lade lugejernet stå og give lidt plads til ukrudtet og de insekter, som lever af eller på planterne.

Yoko L. Dupont. Biolog. Seniorforsker Århus universitet

De målinger, der trods alt findes, viser, at vi via spildevand, vandløb og luften forurener havet med bl.a. flourstoffer, flammehæmmere, PAH'er, medicinrester og pesticider. Og det er blot et udvalg af mange flere typer af miljøfarlige stoffer, som kan ende i vandmiljøet omkring os. Ikke alle er skadelige, men mange er. Og vi ved altså ikke, hvad og hvilke koncentrationer af kemikalier vi og vores børn bader i, eller hvad fisk og muslinger er omgivet af og optager via føden. Målene ved badestrande og havnebadene tjekker for bakterier, ikke kemikalier og andre miljøfarlige stoffer.

Lone Mikkelsen. Seniorrådgiver. Rådet for Grøn Omstilling

Voksne går i Zoologisk Have og forventer, at børnene er vilde med de store dyr, men måske er insekter, som børnene kan komme tæt på, mere interessante?"

Cecilie Meyer. Naturvejleder

Når vi bedømmer havets tilstand, ser vi efter lysforholdene, mængden af plankton, bundplanter og -dyr samt indholdet af kemiske og miljøfarlige stoffer. Alle disse elementer skal være i god tilstand, før et vandområde samlet set også er det. Og hvorfor er de så ikke det? Vores brug af havet har betydning - eksempelvis kan bundslæbende trawl ødelægge havbundens økosystemer, når fiskenettene slæbes hen over havbunden. Skibsfartens brug af forurenende brændstof påvirker også havmiljøet. Men forurening fra landbrug og spildevand spiller en helt særlig rolle.

Niklas Jørgensen. Rådgiver. Rådet for Grøn Omstilling

Danmark skal være et foregangsland på både vind, vand og cirkulær økonomi, og vi skal understøtte de danske virksomheder med store eksportpotentialer inden for bæredygtige løsninger. Det er den bedste måde, vi som et lille land kan hjælpe verden med at nå klimamålene i Parisaftalen fra 2015 og FN's verdensmål.

Flemming Besenbacher. Tidl. fmd. Carlsbergfondet

De mennesker, der er mindst skyld i klimaforandringerne, rammes hårdest af dem. Jeg har utallige gange forsøgt at finde et passende akademisk sprogbrug til at beskrive det, men jeg ender altid med den simple konklusion: Det er forkert. Det er simpelthen moralsk forkert.

Kate Marvel. Klimaforsker. Columbia University

---

1 kilo genbrugsplastik udleder mellem 2,1 og 2,6 kilo CO2 mindre, end hvis plastikken skulle produceres fra ny.

Plastindustrien

88,1 % af Danmarks befolkning bor nu i byerne. Affolkningen af landområderne fortsætter.

Danmarks Statistik

I mange år har vi været enige om, at det er uetisk at investere i våben, men den opfattelse ryster lige nu. Hvad, hvis man investerer i våben for at kæmpe for frihed og demokrati? Er det så stadig uetisk? Vi kommer til at se en debat om det emne efter Ruslands invasion af Ukraine.

Ida Marie Moesby. Forbrugerøkonom, Nordea

Vi er ikke interesserede i at lave en bøf. Vi er interesserede i naturlige plantebaserede alternativer på din tallerken, der gør, at du ikke savner din bøf. Og vi har en ret sikker fornemmelse af, at en god del af de opdagelser, vi gør, vil kunne finde anvendelse i fødevarerindustrien og blive til nye produkter.

Dennis Sandris Nielsen. Professor Inst. for fødevarer videnskab på KU

Vi bliver ramt med sygdomme, der har potentiale til at blive pandemier, med cirka 20 års mellemrum. Jeg er overbevist om, at den næste store pandemi kan være en kopper sygdom. Kopper blev erklæret udryddet på verdensplan i 1980, og det betyder, at alle under 40 år ikke er vaccineret mod kopper, der er en meget smitsom og meget dødelig sygdom. Der findes stadig koppe stammer blandt aber i Afrika, og hvert år gives kopper smitten videre til omkring 2000 mennesker i Congo. De udbrud har man kunnet inddæmme ret hurtigt, men det er kun et spørgsmål om tid, før koppevirus muterer og kan blive den næste pandemi.

Lone Simonsen, epidemiolog og professor RUC

Uanset hvor du bor i verden, har de sidste 30 års globale udvikling ført ekstraordinære livsforbedringer med sig. Folk lever i gennemsnit længere, flere kan læse og skrive, og verden

er på mange måder et sundere og rigere sted. Alligevel føler seks ud af syv personer på verdensplan sig utrygge. Det viser en ny rapport fra FN's Udviklingsprogram UNPD. På trods af at den globale velstand er på sit hidtil højeste, er folks følelse af tryghed lav i næsten alle lande – også i verdens rigeste lande.

Achim Steiner. Chef for FN's Udviklingsprogram

Når der sættes nye landvindmøller, kystvindmøller eller solanlæg op rundt i det danske land, er der altid ballade. Altid. Det her er en direkte opfordring til at overveje proportionerne mellem lidt rumle-lyde fra roterende vinger langs cykelstien og glimtende genskær fra plexiglasplader på marken bagved og så de bombe, der lige nu falder i Ukraine, og som vi ikke vil give slip på russisk gas for at blive fri for... Lad vindmøllerne være hvide tårne i solidaritet med Ukraine. Også der, hvor du bor. Det har både i dag og i morgen langt større værdi end at aflevere gamle strækklagner eller brugte jakker til ukrainske flygtninge, der kommer fordi vi ikke vil gøre os fri af russisk gas og ramme Putin, hvor det gør mest ondt.

Anna Bjerre Johansen, Den Grønne Studenterbevægelse

Boligen er Svanemærket, elcyklen er parkeret ved ladestationen, og beboerne mødes i byttebiksen eller byhaven... vi vil bygge og indrette Coop Byen (i Albertslund) med bl.a. deleøkonomier, der mindsker ressourceforbruget, en byhave med biodiversitet og regnvandsløsninger.

Lasse Bolander, Fmd. Coop

Opfattelsen af afføring som noget skamfuldt går tilbage til 1800-tallet, hvor vi begyndte at blive bevidst om bakterier i samfundet, og at vi måtte omgås blandt andet afføring mere hensigtsfuldt for at undgå sygdomme. Og den opfattelse har mange stadig i dag – afføring er stadig ikke socialt acceptabelt, selvom vi er ved at opdage, at velfungerende tarme og afføring er vigtigt for vores sundhed.

Karen Munk, lektor ved Aarhus Universitet og ekspert i blandt andet udviklingspsykologi

---

Da præsidenten fremsagde sin mission om, at USA skulle til månen inden for et årti, blev der satset uanede ressourcer på både forskning og udvikling. Og udover rent faktisk at bringe Neil Armstrong til månen, opfandt man en hel masse nye teknologier, der blev banebrydende og stadig benyttes i dag. En mission, der kostede milliarder af dollars. I dag har vi brug for, at klima og biodiversitet bliver afsat for missionsdrevet forskning og udvikling.

Inge Røpke, professor i økologisk økonomi

Den gode nyhed er, at vi som investorer sidder på et af de stærkeste redskaber i den klimaaktivistiske værktøjskasse. Vi kan nemlig tage stilling til, hvor vi investerer vores penge. Og penge er magt... Vores penge skal forstærke og bidrage til at konkretisere det ønske, mange af os bærer i vores hjerter om at bidrage til en grønnere og mere fair verden, men ikke mindst sikre, at vi ikke ender i en voldsom kritisk situation. Derfor skal vi sige nej til at

investere i fossile brændstoffer. Vores penge skal ikke brænde op sammen med olien, men derimod ud og leve et liv, som skaber liv i stedet for at nedbryde det.

Silja Nyboe Andersen, investeringsaktivist, forretningsudvikler og rådgiver

---

Man skal samtidig forstå, hvor mange penge vi hvert år bruger på at importere energi i dag. EU importerer energi fra mere eller mindre demokratiske lande til den formidable sum af 3.000 milliarder kroner om året.... Det er penge, som pumpes ned i autokratiske regimer, hvad end det er gas fra Putins Rusland eller olie fra Mellemøsten. Vi skal spare den milliardregning og sikre Europas energiselvstændighed. Vi skal kort sagt have vores frihed tilbage ved at udbygge den vedvarende energi.

Anders Eldrup, tidl. adm. dir i DONG

Jeg er modstander af denne krig med hver en fiber i min krop. I en moderne og oplyst verden forventer jeg, at civiliserede samfund løser politiske konflikter gennem fredelige forhandlinger.

Olga Smirnova, russisk ballerina

Jeg har altid ment, at det var det skøreste forbrug i verden at købe gammelt vand på flasker i et land, med vidunderligt friskt og rent drikkevand i haverne. Sommetider er vandet i flaskerne 2 år gammelt, og det kan være fyldt med bakterier.

Signe Wenneberg, forfatter og foredragsholder

Der er mere plastforurening i jorden end i havet. Det er bare ikke så synligt, og virkningen for jorden, dyr og planter er ukendt, også når plasten nedbrydes til mikroplast og indgår i fødekæden.

FAO - FN's Fødevare- og Landbrugsorganisation

Stilt går granatenes
glidende bånd.
Stans deres drift mot død,
stans dem med ånd!
Krig er forakt for liv.
Fred er å skape.
Kast dine krefter inn:
døden skal tape!

Nordahl Grieg, norsk forfatter, journalist og krigskorrespondent

---

Gud har sat mennesket i verden for at passe på naturen – det er nu, vi skal tage det ansvar alvorligt. Vores behandling af naturen kan før have handlet om uvidenhed, men i dag ved vi bedre. Kampen mellem godt og ondt står ikke mellem os og nogle andre – men i sind og hjerte på hver eneste af os.

Peter Fischer-Møller, Biskop

Når vi, der bygger byrum og gårdmiljøer, skal løse udfordringen i de tætte byer, er der et hav af funktioner, vi skal forholde os til: ankomstforhold, parkering, renovation og brandkrav blandt andet. Først når de funktioner er opfyldt, kan vi tænke på det grønne. For mens der er normer for, hvor mange parkeringspladser der skal være, er der ikke i samme omfang krav om det grønne. Naturen står svagt i den danske lovgivning om byudvikling og byplanlægning, og derfor kommer den til sidst.

Susanne Grunkin, Landskabsarkitekt

Råstofferne ligger nu en gang der hvor de ligger, og områderne med de bedste råstofforekomster og færreste interessekonflikter er allerede udgravet. De råstoffområder vi skal finde fremadrettet, bliver mindre og mindre, og de kommer til at ligge mere og mere bynært. Som med olien og naturgassen i Nordsøen er der tale om ressourcer som slipper op på et tidspunkt. For sten, sand og grus gælder det at de først fornyes af den næste istid.

Signe Ulfeldt Hede, Landskabsarkitekt

Når en by rejser sig op fra landskabet, tilfører den området en stor mængde kvadratmeter – både lodrette og vandrette. Hvis vi formår at gøre byens mure, tage og hulrum til levesteder for planter, kan vi skabe en by, som rent faktisk giver mere plads til naturen, end den tager.

Nina Tofte Hansen, forfatter om bynatur

Ser vi på fremtiden er der altid mange usikkerheder. En af dem er Metroen. Dele af den kører under jorden, så der skal være sikkerhed for, at den ikke kommer under vand ved både skybrud og oversvømmelser fra stormflod. Sker det, vil det nemlig tage flere år (!) før den kan åbne igen. Så det er vital infrastruktur, der her er i fare.

Sophie Hæstorp Andersen, Overborgmester i København

Hvis der ikke gøres noget politisk for at minimere hugstraterne, vil Europas skove optage 25 procent mindre CO2 i 2050, bl.a. som følge af efterspørgslen efter biomasse til energiforbrug i medlemslandene.

Europa-kommissionen

Power-to-x er en betegnelse for, at elektrisk energi, power, bliver til noget andet – kaldet x. Når elektrisk energi skal blive til brændstof, skal man bruge et elektrolyseanlæg. Oftest taler man om power-to-x som en måde, hvor man kan hælde vindmøllestrøm på en lastbil eller et fly, men begrebet kan også dække over, at man ved hjælp af forskellige processer kan gemme vindmølleenergien til senere brug.

Anne Hauch, professor, Inst. For energikonvertering DTU

Jeg spørger ikke kun: Hvad mangler jeg? Men også: Hvor meget mangler jeg en ting? Helt grundlæggende vil vi have færre ting – og på længere sigt meget bedre ting.

Bodil Richard (gen)forbruger

Fællesskabet er den største aktør i nedsættelsen af CO2. Vi har kunnet dokumentere, at mennesker i grønne fællesskaber i gennemsnit har 27 procent lavere CO2-aftryk end gennemsnitsdanskeren, og i den selvforsynende landsby på Fyn, som var en af vores cases, er CO2-reduktionen helt oppe på 60 procent. Samtidig viser det sig, at folk i disse fællesskaber oplever en større livstilfredshed.

Quentin Gausset, lektor, Institut for Antropologi, KU

Ugens tanke 2021

Jeg føler, at julen åbenbart er en tid, hvor man lægger sine politiske overbevisninger på hylden for at "tilgodese" sig selv og sine nærmeste. Man vælger at være ligeglad med de forfærdelige ting, der sker rundtomkring i verden, som man egentlig ikke bryder sig om. Det er ting, man ikke har lyst til at snakke om, for hvem gider egentlig høre på, mens man sidder og pakker gaver op, at gaverne er sindssygt klimabelastende, og at indpkningspapiret kun gør det værre?

Sofie Risager Villadsen. Skoleelev 9.kl.

Jeg køber ikke længere shampoo, bodyshampoo, ansigtsrens og håndsæbe i plastflasker. De kan alle sammen nemt skiftes ud med sæbe i fast form, shampoobarer og andre faste produkter. De er utroligt lækre og fyldt med naturlige ingredienser.

Ida Bilander, forbruger

Nogle gange glemmer man lidt, at en gave ikke kun har en modtager, men også en giver. Det betyder noget for mig at købe brugte ting for at passe på jordkloden. Vi bruger for mange ressourcer, vi smider for meget ud, det hjul skal vi stoppe.... Der er en stor glæde i at give gaver. Det er der i hvert fald på den her måde".

Sidsel Juel Jensen, "Genbruger"

Olie, gas og kul er meget mere end bare energi og CO2-udledninger. De fossile ressourcer indgår i en lang række andre anvendelser, som vi vil få svært ved at undvære med den levestandard, vi kender i dag. Kemiske stoffer produceret fra olie og gas er de vitale ingredienser i plastik, tekstiler, kosmetik, maling, byggematerialer, asfalt, kemikalier, elektronik, legetøj og mange andre ting. Kulstoffet fra de fossile kilder udgør essensen af alle disse produkter og materialer, men i modsætning til energiaspekterne er der stort set ingen fokus på, hvordan vi erstatter netop det kulstof.

Jane Wittrup Agger DTU Bioenergi

Beskyttelsen af vores drikkevand går alt for langsomt, og stærke økonomiske kræfter vil have lov til fortsat at sprøjte, også i sårbare områder. Derfor er der brug for en borgerindsats på alle planer, også blandt haveejere.

Arbejdsgruppen Rent drikkevand Beder og Malling

Mange ting er under ændring. For et par generationer siden var grundholdningen mange steder, at nature var en fjende, der skulle bekæmpes og kontrolleres. Nu indser flere og flere, at vi at vi har et stort og afgørende ansvar for at bevare klodens biodiversitet og skabe plads til naturen, samtidig med at vi ændrer vores kultur og adfærd, så vi kan sameksistere med mange arter. Målet er rig natur som en grundtilstand. Rig natur er ikke noget, man skal til hegnede reservater for at opleve.

DN Albertslund, bestyrelsens beretning 2021.

Du skal have levet under en sten, hvis det ikke efterhånden er gået op for dig, at klimakrisen i høj grad drives af vores stigende indtag af rødt kød.... ”den planetariske diæt”. Det er en bæredygtig kostsammensætning, der kan brødføde en voksende befolkning ved at opfylde kroppens næringsbehov, samtidig med at CO₂-udledningen fra landbruget reduceres og er i symbiose med naturen. En planetarisk diæt er hovedsagelig plantebaseret med lave mængder animalske fødevarer, og det er dermed en kosttankegang, som er mindre sort-hvid. Det handler om at træffe de mest bæredygtige madvalg, samtidig med at vi får den næring og de smagsoplevelser, som vi har brug for.

Malena Sigurgeirsdottir, Hey Planet

Investeringer i danske skove er en investering med globalt afkast. For i takt med, at skovarealet er vokset gennem de seneste årtier, er den mængde CO₂, som skovene binder, også steget. Siden 1990 har de danske skove bundet ekstra 36,4 millioner tons CO₂, som skal lægges oven i de 149 millioner tons, der stammer fra deres bindinger i biomasse – dvs. tæernes stammer, grene og rødder.

MF. Mona Juul. Klimaordfører. Konservative

Uden indgreb eller folkevandringer vil den temperatur, det gennemsnitlige menneske kommer ud for, ændre sig mere i de kommende årtier, end tilfældet har været i de seneste seks årtusinder.

Internationale forskerhold i det videnskabelige tidsskrift Pnas

---

Unge på 18-29 år er de mest klimabevidste. Men de står også relativt set for det største madspild, som er en belastning for klimaet. Hovedforklaringen er, at de unge er styret af tilbudsjagt, og de har en spontan livsstil, hvor det kan være svært at få brugt rester eller alle indkøbte varer.

Forbrugerrådet Tænk

Jeg kan afsløre, at det er langt federe at gøre noget aktivt for at bremse krisen end at lade, som om den ikke eksisterer... Der er tusinder veje ind i klimakampen, og klimahandling i fællesskaber er den bedste kur mod den magtesløshed, FN-rapporten med rette har efterladt i mange af os.

Esther Michelsen Kjeldahl, klimaaktivist og forfatter

Løsningen på biodiversitetskrisen er et politisk-etisk spørgsmål. Hovedløsningen består efter min vurdering i aktivt at afsætte areal til lands og til havs, som bare skal være natur – altså at vi mennesker afstår fra at udnytte naturressourcer, som vi kunne have udnyttet.... Man skal ikke lave naturbeskyttelse i forventning om et afkast af investeringen. Det er ligesom at give en gave til sit barn.

Hans Henrik Bruun, lektor Biologisk Institut, KU

Du behøver ikke at køre haveaffaldet væk. Lad det dog blive i haven, hvor det langsomt vil blive nedbrudt. Det er bedre både for klimaet og dyrelivet.

Per Gundersen, professor i skovøkologi, KU

Klimahensyn er langt hen ad vejen i overensstemmelse med de økologiske værdier. Det er dog vigtigt at nævne, at det betyder mere for klimaet, hvor meget kød vi spiser, end om fødevarer er økologisk eller konventionel.

Stine Vuholm, Fødevarerpolitisk medarbejder, Forbrugerrådet Tænk

---

I stedet for den passive arealstøtte fra EU, skal pengene arbejde aktivt. EU skal i stedet belønne landmænd, der giver plads – og gerne meget mere plads – til mere liv.

Per Kølster, Fmd. Økologisk Landsforening

Der findes i dag over 350 kunstgræsbaner til 11-mandsfodbold i Danmark og desuden et stort antal syvmandsbaner samt de såkaldte multibaner, der stort set alle er dækket med de sorte gummikugler. Gummikuglerne er gamle bildæk, man har hakket op til bittesmå stykker og givet nyt liv på kunstgræsbanerne.

Nogle kalder denne brug af gamle bildæk for cirkulær økonomi og grøn omstilling. Vi kalder det uansvarligt og direkte skadeligt. Det bliver en af den slags anvendelser, hvor vi om 10-20 år ser os tilbage og tænker: 'Hvad i alverden tænke vi på?'.

Bildæk består nemlig blandt andet af PAH'er, som er en gruppe af stoffer, der er meget sundhedsskadelige, herunder kræftfremkaldende, samt en række tungmetaller.

Lone Mikkelsen, seniorrådgiver inden for kemikalier og cirkulær økonomi i Rådet for Grøn Omstilling

Anne Aittomaki, strategisk direktør i Plastic Change

Rent drikkevand fra vandhanen har gennem generationer været en selvfølge. Sådan skal det fortsat være også for de kommende slægter. Men situationen er nu så forværret, at det kræver

yderligere politisk indgriben for at øge beskyttelsen mod stoffer, som kan true grundvandet ved at trænge ned gennem jordlagene og i sidste ende påvirke drikkevandet.

Carl-Emil Larsen, dir. DANVA - Dansk Vand- og Spildevandsforening

---

Vi kan endelig sige, at det er mennesket, der har skabt opvarmningen, punktum.

Thorsten Mauritsen, en af hovedforfatterne til FN's klimarapport

---

Men som biolog mener jeg, at jo mindre mangfoldigt et øko-system er, desto mere ustabil bliver det. Det er ligesom en investeringsportefølje. Har du alle dine penge i én aktie, er du meget afhængig af markedet. Har du fordelt dine aktier, er du mindre følsom. Diversitet giver stabilitet – og jo mere mangfoldig naturen er, desto bedre er den til at håndtere de ekstreme events, vi med eksempelvis klimaforandringerne udsætter den for.

Katrine Turner, ekspert i naturhaver

De globale værdikæder tilgodeser aktionærerne i de multinationale virksomheder: For eksempel opnår chokoladegiganter - som Mars og Nestlé – op mod 80 % af overskuddet, mens de vestafrikanske kakaobønder tjener mindre end FN's fattigdomsgrænse.

Hansen, Albertsen og Clifforth "Fri handel - for hvem?"

Dertil er kun at sige, at røde bøffer, svinekoteletter og røgede baconer aldrig vil kunne løse klodens sultproblemer. Tværtimod overskrider kødindustrien allerede i dag planetens smertegrænser, hvad angår klima, biodiversitet og folkesundhed. I stedet for at skabe udvikling bidrager den til at øge verdens fattigdom.

Kjeld Hansen, forfatter og gårdejer

---

70 % af verdens befolkning brødfødes gennem småskala producenter i lokale madsystemer. Denne produktion anvender 25 % af den globale landbrugsjord. 10 % af den fossile energi, og 20 % af det vand, der bruges i landbruget.

Det industrielle madsystem brødføder 30 % af verdens befolkning. Denne produktion anvender 75 % af landbrugsjorden, 90 % af den fossile energi, og 80 % af det vand, der bruges i landbruget.

ETC Group

Ofte omtaler vi bare jorden som én enhed, og ofte som noget der bare er et neutralt lag under alt det, der foregår over jorden. Men jorden er fuld af liv og processer; et helt økosystem i evig forandring, der på helt grundlæggende vis er med til at forme alt fra planternes liv, til vores samfund, til sammensætningen af stoffer i vores atmosfære.

Birgitte Ringgaard Diget, geograf, naturforvalter, Global Aktion

---

Hvem ejer lærken? Hvem ejer drikkevandet? Hvem er herre over den danske natur? ...

Landmanden kan med rette sige: "Jeg har købt og betalt min jord, så det må være min". Men

hvor langt ned i mulden må han pløje, hvad sker der med dit og mit drikkevand, og hvad sker der med insekter og fugle?

Rasmus Willing, fmd. Andelsgaarde.

Kim Qvist, dir. Danmarks Økologiske Jordbrugsfond

Ødelæggelsen af vores topjord er et globalt problem, og vi har de sidste 150 år mistet 50% af jordens øverste humuslag. Humuslaget er nedbrudt organisk materiale, og det er heri der oplagres CO2 og planter gror.

Sofia Kazmi Høgsbro. Aktivist i Global Aktion

Ved at støtte op om en grøn grundlov kan vi hjælpe den grønne omstilling på vej. Vi skal levere kloden videre til fremtidige generationer med god samvittighed. Ved at sikre miljø-, natur- og klimahensyn i grundloven kan vi sørge for et vedholdende fokus på det grønne gennem skiftende regeringer og folketing. Det, der står i grundloven, skal respekteres og efterleves af nuværende såvel som kommende regeringer. Derfor kan en grøn grundlov skabe retning og tryghed, som kan hjælpe os med at træffe beslutninger og vælge bæredygtige løsninger."

Sofie Hviid. Redaktør "Grøn Omstilling"

For nylig konkluderede WMO (World Meteorological Organization), at vi nu har passeret 1,2 grader temperaturstigning, og at vi hastigt nærmer os Parisaftalens første grænse ved 1,5 grad. Derved risikerer menneskeheden, inden for en nær årrække, at gå ind i et faretruende felt, hvor videnskaben frygter, at vi ikke selv kan være sikre på at kunne kontrollere udfaldet længere.

Lars Køhler. Byggeri- energi og klimarådgiver, Rådet for Grøn omstilling

---

Tilstanden for økosystemer, som vi og alle andre arter er afhængige af, forværres hurtigere end nogensinde. Vi eroderer grundlaget for vores økonomier, levebrød, fødevarer, sundhed og livskvalitet over hele verden.

Sir Robert Watson, fmd. FN's internationale panel for Biodiversitet og Økosystemer

---

Et gennemsnit på omkring 25 procent af arterne i vurderede dyre- og plantegrupper er truet, hvilket antyder, at omkring 1 million arter allerede står over for udryddelse. Mange inden for årtier, medmindre der træffes foranstaltninger til at reducere intensiteten af de forhold der driver taget af biodiversitet.

FN's internationale panel for Biodiversitet og Økosystemer

I mere end 150 år har VandCenter Syd hentet grundvand op og leveret det til forbrugerne efter en simpel filtrering. Det er derfor en meget kedelig udvikling, at rensning af grundvand overhovedet kommer på tale. Som samfund skal vi tage ved lære af den forurening, vi står med i dag – og beskytte grundvandet, så der ikke også fremover bliver behov for at rense det.

Grundvandsrensning må ikke blive en sovepude, der fjerner fokus fra det vigtige arbejde med at beskytte og sikre drikkevand til kommende generationer.

Anders W. Berthelsen og Mads Leth. Bestyrelsesformand og direktør, VandCenter Syd

---

Vi havde aldrig drømt om, at vi skulle være en eksportvirksomhed. Det kom nærmest over-
night, efter at Danmark var gået helt amok, da vi lancerede Naturli's plantefars i december
2017. I dag er vi på 16 markeder.

Henrik Lund. Adm. dir. Naturli'

Det er tvivlsomt, om der findes noget andet dyr, der har spillet så vigtig en rolle i
verdenshistorien som disse simple dyr.

Charles Darwin om orme

Det undrer mig, at vi ikke hører noget om det fra madekspertene i fjernsynet. De tager sig af,
at vi skal spise sundt og grønt. De nævner aldrig, hvor dårlig kvaliteten af vores frugt og grønt
er. Når jeg har et stykke frugt i min hånd, og den hverken smager eller dufter af det, den er,
kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvor lidt sundt den må være.

Rosa Burgaya, kogebogsforfatter

Tabet af biodiversitet har stor betydning for vores samfund. Vi er afhængige af, at
økosystemerne fungerer og leverer tjenester som rensning af vand, jord, luft og bestøvning af
vilde planter og afgrøder.

Ifølge forskerne er forringelserne af den biologiske mangfoldighed nu så omfangsrige, at der
er tale om en økologisk krise, som kan sammenlignes med klimakrisen i omfang.

Danmarks Naturfredningsforening

Græs kan i udgangspunktet kun fordøjes af flermavede dyr som køer og får. Men ved at
udskille græsproteinet via et raffineringsanlæg bliver det muligt at fordre det til enmavede dyr
såsom kyllinger og svin – og på sigt måske endda mennesker. Tanken er, at bioraffinering af
græs i Danmark kan erstatte en god del af sojaimporten til foder.

Annika Lund Gade. Projektmedarbejder Rådet for Grøn Omstilling

---

Produktionen af konventionelt dyrkede snitblomster er en omkostningstung affære, der for
størstedelens vedkommende finder sted i Østafrika og Syd- og Latinamerika. De delikate og
letforgængelige skønheder skal nå europæiske og amerikanske forbrugere i perfekt stand, og
det kræver masser af sprøjtegift for at forhindre skæmmende vækst af svampe eller bakterier.
Masseproduktion af snitblomster er grådig i forhold til alle input: vand, pesticider,
kunstgødning, energi og arbejdskraft.

Marie Carlsen Ravnmark. Genbrugsvejleder

Intet er dit – alt er til låns
Graffitimaler

Huskede jeg at sige tak? Jeg har f.eks. gået til fodbold det meste af mit ungdomsliv, men jeg kan ikke huske, at jeg fortalte min fodboldtræner i Aabenraa, hvilken kæmpe betydning det havde for mig, at han i regn, sne, vind og slud trak i træningstøjet og gav mig og mine venner mulighed for at blive bedre fodboldspillere. Få noget tiltrængt motion og ikke mindst muligheden, for at være en del af et fællesskab. Han krævede ikke at få noget for sit arbejde på grønsværen, da han var drevet af noget andet, noget større, nemlig kærligheden til fodbolden, foreningslivet samt de fælles sejre og nederlag.

Emil Viskum, Centerleder Høje Taastrup Miljø- og Energicenter

---

KATASTROFE FOR DANSK ØKONOMI.

En cyklist er en katastrofe for dansk økonomi. Han/ hun køber ikke bil. Tager ikke billån. Tegner ikke bilforsikring. Køber ikke benzin. Sender ikke bilen til service og betaler ikke for bilparkering. Cyklister besøger ikke Drive-In hos McDonalds. Hver FastFood butik genererer 30 arbejdspladser: 10 hjertelæger. 12 tandlæger og 8 slankespecialister. Danmark har ikke brug for sunde mennesker, hvis økonomien skal opretholdes. Cyklister bidrager ikke til Danmarks nationalprodukt. FODGÆNGERE ER DOG VÆRRE! DE KØBER IKKE EN GANG EN CYKEL.

Cyklistforbundet

De seneste årtiers forskning peger på en sammenhæng mellem ophold i naturen og godt helbred.

Ulrika Stigsdotter, Professor i landskabsarkitektur, KU

Hvis ikke vi kender arterne, ved vi ikke hvad der forsvinder.

Emil Bech Sanderhoff, naturvejleder

Man kunne forestille sig en langt mere lokalt orienteret fødevareproduktion, at dele af industriproduktionen hentes hjem, at vi tager et opgør med et landbrug, der skaber forgældede bønder og udpint natur, hvor dyrene presses sammen i en grad, så vi bare kan vente på den næste pandemi.

Man kunne også forestille sig, at vi bruger den nye statsaktivisme til en reel omlægning af vores samfund til klimaneutralitet og agerer på den langt større og bredere klimakatastrofe med noget af den samme alvor og åbne pengepung, som vi har gjort i forhold til corona

Mikkel Thorup, Professor Idehistorie Aarhus Universitet

Det, vi i daglig tale kalder kampen mellem de røde og de blå, vil i stigende grad blive passé og må erstattes af en kamp mellem de grønne og de sorte... spillepladen vil rykke sig.

Anders Blok, sociolog, KU

Rasmus Willig, sociolog, RUC

Vi anerkender, at brændeovne er hyggelige. Præcis ligesom rygning er hyggeligt. For rygerne. Men forureningen hører ikke hjemme i vores villaområder. Hvis cigaretter og brændeovne blev opfundet i dag så var de aldrig blevet tilladt. Røgen skal ud af boligområderne ligesom den er ude af daginstitutioner, restauranter, tog osv.

Kåre Press-Kristensen, seniorrådgiver i Rådet for Grøn Omstilling

---

Som en reaktion på biskoppernes abonnering på det danske klimamål om at reducere CO₂-udledningen med 70% inden 2030, deltager de danske kirker for alvor i den fælles klimakamp. Favrskov provsti cementerer dette ved at være den første, i samarbejde med EnergiTjenesten, til at udarbejde en klimarapport, som er lige så ambitiøs som det danske klimamål.

Jeppe Schlüter Pleidrup, Vedvarende Energi

Hvis bønderne kommer ud af fattigdom, forsvinder de andre problemer – børnearbejde, skovfældning, udpining af jord og miljøskader som følge af brug af sprøjtegifte.

Camilla Erika Lerberg, dir. Fairtrade Denmark

Det er rigtigt, at vi lever i en antropocæn verden. At vi lever på en klode, som i uhørt grad er præget af menneskelig aktivitet. Men opgaven er af samme grund ikke at kaste håndklædet i ringen. Altså først som menneskehed sætte det her ødelæggende fodaftryk og så sige: Nå, men naturen må selv finde tilbage til en ligevægtstilstand. Det holder ikke.

Claus Emmeche, videnskabssteoretiker, KU

Vi har for første gang nogensinde fået et meget klart svar på, hvilken vej det er gået de seneste 25 år for den antarktiske iskappe: Den smelter med stadig større hast, og afsmeltningen er for alvor taget til de seneste 10 år. Hvis den udvikling fortsætter, vil man kunne forvente en global havvandsstigning på mellem 30 centimeter og 1 meter om cirka 100 år, hvilket vil være katastrofalt sammenlignet med den lille havvandsstigning på under 1 centimeter, som vi har observeret i den 25 år lange periode, vores studie har analyseret.

Renè Forsberg, professor, DTU Space

Coronaen gav ikke sektoren mindre at lave, hverken i den private eller offentlige del. Aktiviteten på bygge- og anlægsområdet faldt ikke, og der var stigende efterspørgsel efter at komme ud i parker og naturområder – og til at få fikset haven derhjemme. Anlægsgartnerfaget drog fordel af coronaen og efterspurgte mere arbejdskraft.

Søren Holgersen, ansv. redaktør, Grønt Miljø

De kun 16.000 brændeovne i København udleder over dobbelt så mange skadelige partikler som al byens vejtrafik. Ved at erstatte brændeovne med fjernvarme kan partikeludledningen sænkes over dobbelt så meget som ved at forbyde al vejtrafik i byen.

(Og mens bilerne er nødvendige for byens eksistens, så er brændeovne helt overflødig i København.).....

Kåre Press-Kristensen, Rådet for Grøn Omstilling

Vi vil gerne gøre det klart, at der kommer en ensartet tværgående beskatning af CO₂-udledningerne... Vores plan er, at vi allerede ved den første forhandling i 2021 kan afklare kerneelementer i den endelige udformning af en danske CO₂-afgift, så erhvervslivet kan begynde at indrette sig på den.

Tommy Ahlers, Klimaordfører, Venstre
Ruben Kidde Klimaordfører, Radikale Venstre
Rasmus Jarlov, Skatteordfører, Konservative
Signe Munk, Klimaordfører, SF

Ugens tanke 2020

Når vi mennesker direkte eller indirekte ødelægger dyrs levesteder, og op mod 70 % af de naturlige økosystemer er påvirket, så kan dyrene blive tvunget til at søge nye habitater for at overleve, og de kommer tættere på vores husdyr og på os mennesker. Det gælder eksempelvis flagermus, der bærer mange virusser.

Carsten Rahbek, Globe Institute, Københavns Universitet

En afgift på udledning af drivhusgasser er et omkostningseffektivt virkemiddel til at reducere drivhusgasudledningen i den skala og hastighed, der er nødvendig. Ved at korrigere et velkendt markedssvigt vil en sådan klimafgift sende et kraftfuldt prissignal, der vil gøre markeds kræfterne til en medspiller frem for en modspiller i den grønne omstilling.

299 danske forskere fra danske universiteter, bl.a. 7 tidligere Overvismænd

---

Danmark er ikke et foregangsland. Vores forbrug af biomasse ser godt ud på papiret, men udleder betydelige mængder drivhusgasser. Hvis alle skulle brænde biomasse af som Danmark, ville der ikke være mange træer tilbage i verden”.

Christian Ibsen. Dir. Concito

Minken er så at sige sluppet ud af buret, og jeg tror, at den kollektive fortrængning af de industrielle husdyrs forhold er ved at være definitivt forbi – måske med minken som bannerfører... Hvis vi ikke vil have produktioner med for mange dyr stuvet sammen, skal vi blive bedre til at tale om, hvad vi vil have i stedet – også selv om det koster dyrt.

Inger Anneberg, Seniorforsker. Inst. For Husdyrvidenskab. Aarhus Universitet

---

Økologi kan brødføde hele verden... 7 pct. af klodens areal bliver i dag brugt til planteproduktion til menneskeføde. Hele 27 pct. bliver brugt til husdyrproduktion. Kan vi inddrage 10 pct. af det areal, der bruges til husdyrproduktion, vurderer forskere, at vi godt kan brødføde verdens befolkning med økologiske fødevarer.

Illustreret Videnskab. The World of Organic Agriculture / Landbrug & Fødevarer

---

Minkavlerne mener selv, at det er aldeles uetisk at aflive raske mink. Også selv om branchen hvert år afliver over 11 millioner raske mink og har gjort det hvert år siden 1930'erne.

Peter Steffensen, fmd. Danmarks Veganske Forening

Vi har ikke udryddet ekstrem fattigdom, og vi er ikke på vej til at gøre det. I stedet har vi spildt de seneste årtier, fejret en pyrrhusejr og gået rundt med en ufortjent og farlig selvtilfredshed.

Verdenssamfundet har opereret med et grotesk lavt mål for fattigdom – 1,90 dollars om dagen – og brugt det til at få det til at se ud, som om alt gik i den rigtige retning.

Philip Alston. FN's særlige rapportør for ekstrem fattigdom

I virkeligheden er udfordringerne forbundne, og de skal derfor løses samlet. Vi skal væk fra den silotænkning, som vi lige nu ser udspille sig i forbindelse med etablering af en række havvindmølleparker rundt om i Danmark: I Biodiversitetssiloen vil man frede områder i de danske farvande... I klimasiloen forbereder man sig på at producere store mængder grøn strøm... Hvad nu hvis man tog det udgangspunkt, at der skal være mere plads til både naturparker og havvindmølleparker?

Claus Ekman, dir. Rådet for Grøn Omstilling

Kristine Van Het Erve Grunnet, Rranche chef, Dansk Energi

Martin Risum Brøndergaard, politisk chef, Wind Denmark

Jeg er bange for min fremtid. Hvis jeg har en.

Sofie Risager Villadsen. Skoleelev 8. klasse. Klimaaktivist

Menneskeheden står ved en skillevej, når det gælder den arv, vi efterlader til kommende generationer. Artsrigdommen falder i et hidtil uset tempo, og det pres, der driver den udvikling, tager til.

FN staturrapport for biodiversitetsmål

Som myndige mennesker er vi selvsagt forpligtet på at tage vores egne konklusioner alvorligt og handle på dem. Man kan som minimum prøve. Og den, der lader nogle af forbrugersamfundets mange goder forbigå – i hvert fald så længe forbruget har negative konsekvenser for andre – kan jo trøste sig med den tilfredshed og selvrespekt, der udspringer af at leve et liv med en højere grad af overensstemmelse med tanker og handlinger.

Selv om lange flyrejser og bolognese kan være rare, så kan de også efterlade en dårlig smag i munden. Det er smagen af skam, når afstanden mellem ens principper og handlinger vokser sig for stor. Men hvad man midlertidigt taber i fysisk bevægelsesfrihed, kan man vinde i moralsk bevægelsesfrihed.

Peter Bjerregaard, Cepos Akademi
Anders Morgenthaler, filminstruktør og tegner

Vi appellerer til regeringen og Folketinget om at leve op til egne løfter og befolkningens forventninger om lederskab i klimaets og fremtidens tjeneste. Vi har brug for beslutninger i dette efterår om tiltag, der optrapper indsatsen for elektrificering og energieffektivisering i bygninger og industrier, accelererer en udfasning af fossile biler, sikrer udtagning af langt flere klimabelastende lavbundsjord, stimulerer en gradvis opprioritering af landbrugets vegetabiliske fødevarerproduktion og fremmer udbygningen af vedvarende energi på en måde, der også fremmer lokal deltagelse og opbakning.

139 repræsentanter fra erhvervslivet, forskningsverden og politikere, herunder Steen Christiansen, borgmester i Albertslund

---

Det positive er, at vi ved, hvad problemerne er. Det er først og fremmest ødelæggelse af naturområder og mangel på plads til naturen. Og vi kender redskabet til at gøre noget ved det: At sætte plads af til naturen... Den største udfordring er, at vi begynder at tage problemet alvorligt.

Carsten Rahbek, professor, KU

Jeg kan ikke lade være at tænke på, at vi taler om at give nogle af de indefrosne feriepenge fri. Der ligger cirka 100 milliarder. For et beløb af den størrelse ville man kunne gøre 20 procent af Danmark til natur for tid og evighed. Det svarer til en månedsløn for hver af os. Det gav jeg gerne. Og skulle nogle være lidt trængt økonomisk, gav jeg såmænd også gerne en til.

Rasmus Ejrnæs, Biolog og seniorforsker

Hvis jeg arbejdede i olieindustrien, ville jeg ikke være glad i dag. Ligesom jeg heller aldrig har hørt om en and, der glædede sig til juleaften.

Frans Timmermans, tidl. EU-kommissær for bæredygtig udvikling

---

”Ude af øje, ude af sind” er desværre alt for aktuelt et ordsprog, når det gælder havet. Folk har et forhold til den natur, de færdes i og ser på til daglig. Står det skidt til, råber de op. Men vi færdes ikke under havoverfladen, de færreste har et forhold til havbunden. Vi udnytter havet, vi fisker dets ressourcer og hælder vores lort tilbage, men vi ser det ikke.

Bo Mamman Kruse, Projektleder, Als stenrev

I den henseende må enhver bevægelse mod et mere retfærdigt civilsamfund nu betragtes som en meningsfuld klimahandling. At sikre fair valg er en klimahandling. Bekæmpelsen af ekstrem ulighed er en klimahandling. At lukke hadmaskinerne på de sociale medier er en

klimahandling. At indføre human immigrationspolitik, at sikre ligestilling mellem køn og racer, fremme respekten for lovgivning og dens håndhævelse, støtte en fri og uafhængig presse, befri landet for angrebsvåben – det er alt sammen meningsfulde klimaforanstaltninger. For at overleve de stigende temperaturer må ethvert system, hvad enten det drejer sig om den naturlige verden eller den menneskelige verden, være så stærkt og sundt, som vi kan gøre det.

Jonathan Franzen, Amerikansk forfatter

---

80 procent af det tøj, danskerne smider ud, har 70 procent levetid tilbage i sig. På globalt plan køber vi ca. 60 procent mere tøj om året og bruger det halvt så længe som for blot 15 år siden.

Else Skjolder. Fashion, Clothing & Textiles

Mathilde Aggerbo. Dekan, Designskolen

Laver man køderstatning på konventionelt dyrkede planter, så løser det for eksempel ikke problemerne med den biologiske mangfoldighed, fordi man stadig sprøjter med pesticider.

Fie Graugaard, Organic Plant Protein

Vi må alle (efter Corona) genoverveje, hvorfor vi overhovedet går til fabrikken. Og hvorfor din fritid er så fokuseret på at forbruge det, som din tid på fabrikken giver dig mulighed for. Du har jo set, at når forbruget går ned, går behovet for fabrikken også ned. Til umiddelbar skade for mange, det har jeg dyb respekt for.

Men i stedet for at kæmpe imod det ..... skal vi måske sammen turde erkende, at andre modeller nu skal udvikles.

Hvis tiden ikke er til det nu, bliver den det nok aldrig.

Jens Peter Gøtze, professor, overlæge

Når det kan gå at indrette japanske storbyer uden særlig mange offentlige affaldsspande, er det, fordi japanerne har vænnet sig til, at de tager deres affald med sig. Man lægger det ned i en lille pose i tasken og smider det ud, når det er muligt. Det ville man aldrig kunne få os danskere til. For det ville betyde, at vi skulle til at tage hensyn til hinanden. Og det er jo megabesværligt.

Lars Hedebo Olsen, journalist

Vi ved meget mere i dag. Vi ved, hvordan det endte på Påskeøen og kan lære af det. Vi ved, hvordan klimaet forandrer sig. Vi har historiske data, så vi kan se, hvordan CO2-niveauet er steget, vi kan læse om udviklingen og forstå mekanismerne bag den gradvise forandring. Vi har ikke nogen undskyldning for ikke at gøre noget.

Jared Diamond, professor i geologi, UCLA Californien

Varmen om sommeren er en påmindelse om, at konsekvenserne af klimaforandringerne ikke kun er et problem for fremtidige generationer og fattige mennesker langt væk, som vi alligevel ikke orker bekymre os om. De er her, de er nu, og de har negativ indflydelse på vores liv.

Mickey Gjerris. Biokemiker og forfatter

Samtidig er der noget beroligende i at vide, at du som veganer ikke længere kompromitterer dine egne værdier, da du nu er en del af løsningen. Både personligt og som psykolog har jeg i hvert fald aldrig mødt nogen, som var lykkelige, der ikke gjorde noget for andre end sig selv – og som ikke kæmpede for det, de troede på.

Clare Mann. Psykolog

Vi bruger masser af pesticider, og vi ved, at de før eller siden kommer i grundvandet. Landbruget kalder fund af pesticider i grundvandet i dag for ”fortidens synder”, fordi landmændene kun bruger godkendte sprøjtegifte. Men vi er i gang med at gentage fortidens synder med nye sprøjtemidler. De sprøjtemidler, der bruges i dag, finder vi i grundvandet om 20-30 år. Nogle af dem finder vi allerede. Det kommer vores børn og børnebørn til at kæmpe med.

Walter Brusch. Geologisk seniorrådgiver, DN

Vi skal have høje mål. Det er et politisk løfte. Vi knap seks millioner danskere påvirker klimaet lige så meget som hundred millioner afrikanere.

Mogens Lykketoft tidl. Minister og formand for FN's generalforsamling. Protektor for 500.000 nye træer i Albertslund.

Lad der være sagt meget klart: Vi anerkender fuldt ud de alvorlige økonomiske og sociale konsekvenser... Der er intet positivt ved den coronaforhistorie, der har bragt os hen til den nuværende ekstraordinære situation.

Men det er bare ikke et argument i sig selv for at ønske os tilbage til de dybt ubæredygtige forbrugsmønstre..

Coronakrisen har måske skabt mulighed for, at mange finder mening i andre og mindre miljøskadelige aktiviteter, såsom skovture, tid med familien, hjælp og omsorg for udsatte personer, osv.

Lad os bruge coronakrisen som anledning til en samfundsmæssig diskussion om, hvad vi vil vende tilbage til, og hvad vi vil forlade..

Klima- og Omstillingsrådet

For eksempel kunne man forestille sig, at vi sænker elafgifterne, som også beskatter brug af vedvarende energi, mod at vi hæver CO2-afgifterne.

Formandskabet for Det Økonomiske Råd

Coronakrisen har lært os, at se vores problemer på en anden måde. Nu kan vi se, at vi kan klare og uden at flyve. Vi kan se, at det, som de rige gør, går ud over de fattige. Vi kan se, hvilke regeringer som ikke er gode til deres job, og det kan koste liv. Vi kan se, at skole og børnehaver i virkeligheden bruges til, at de voksne kan passe deres arbejde. Under karantænen

lærte vi også, hvem vi har lyst til at være sammen med. Jeg opdagede f.eks., at det er svært at lære noget, når jeg ikke er sammen med andre børn.

Ezra Mygind Maxwell. Redaktør podcasten Corona for børn

Vi har nu brug for en regering, der er lige så lydhør over for klimaeksperterne, som den er over for sundhedseksperterne.

Frederik Sandby, Fmd. Klimabevægelsen i Danmark

Maria Reumert Gjerding. Præsident i DN

Anders Morgenthaler. Tegner

Sarah Hellebek. Den Grønne Studenterbevægelse

Siden 2003 har verden fået sars, mers og nu covis-19, men det er kun optakten. Fremtidens globale viruspandemier kan komme fra Danmark. Det skyldes vores ekstremt store husdyrindustri. Videnskabeligt er sammenhængen mellem fabrikslandbrug og risikoen for pandemier for længst dokumenteret.

Kjeld Hansen. Forfatter og gårdejer

Nedlukningen af samfundet har på mange måder understreget de indbyggede modsætninger og absurditeter i vores måde at organisere økonomien på. Mest oplagt er, hvordan vi kan få mangelsituationer i vores samfund, fordi vi forbruger mindre. Tænk over det. Et samfund, som på grund af nedlukning sætter behovet ned, kommer i krise, fordi vi ikke forbruger nok. Det er i grunden absurd.

Christoph Houmann Ellersgaard. Sociolog på CBS

Det var en mavepuster at vågne op til dronningens klimaudtalelse.. Det er uacceptabelt, at dronningen tvivler på forskningen.. Hun opfordrer til, at vi kigger væk. Det er meningen, at dronningen skal passe på folket, men med sine udtalelser udsætter hun os nærmere for fare.

Karen Bjerring-Hansen 12 år

Hannah Hagens 13 år

Sigrid Skou Hansen 16 år

Selma Montgomery 14 år

Fridays For Future Danmark

Nedlukningen af samfundet har på mange måder understreget de indbyggede modsætninger og absurditeter i vores måde at organisere økonomien på. Mest oplagt er, hvordan vi kan få mangelsituationer i vores samfund, fordi vi forbruger mindre. Tænk over det. Et samfund, som på grund af nedlukning sætter behovet ned, kommer i krise, fordi vi ikke forbruger nok. Det er i grunden absurd.

Christoph Houmann Ellersgaard. Sociolog på CBS

Verden er stadig i gang med at håndtere coronakrisen. Nu kommer arbejdet med at bygge samfundet op igen... Den gode nyhed er, at klodens 193 lande allerede har udarbejdet og

vedtaget planen: Verdensmålene handler netop om at løse selv de allerstørste problemer – fra at undgå og håndtere pandemier til at bremse klimaforandringerne. Bag målene ligger et historisk og kraftfuldt dokument. Verdens vigtigste plan med de 17 mål og 169 delmål kan gøre os til den generation, der skaber en sund og bæredygtig verden.

Thomas Ravn-Pedersen. Dir. Verdens bedste nyheder
Jerper Nygård. Dir. Realdania

Netop denne coronakrise, der rammer rigtig hårdt, hvor det gør rigtig ondt – både på sundheden og på økonomien – kan måske få politikkerne og den brede offentlighed til at vågne op og skifte kurs. Krisen kan løfte det internationale samarbejde til et nyt niveau af fremgang og velstand.

Hvis du selv måtte vælge, hvornår du gerne ville fødes, ville det være svært at vælge et andet tidspunkt end i dag. Og det gælder, uanset hvor i verden og med hvilket køn eller hvilken etnicitet du bliver født. Men folk har fejlagtigt troet, at det kom af sig selv. Vi har haft det så godt så længe, at vi har taget det for givet, at det bliver ved. Vi er blevet ofre for vores succes. Multilateralismen er ved at falde fra hinanden, netop nu hvor vi har mest brug for af arbejde sammen.

Michael Møller. Tid. stedfortræder for FN's generalsekretær

Coronavirussen er lige nu hovedprioriteten for regeringer verden over. Den truende pandemi skal håndteres hurtigt, og politikere i det ene land efter det andet viser handlekraft. De seneste uger har vist, at politik ikke kun handler om debat, men også om konkrete forandringer i vores samfund. Det er en vigtig pointe, vi skal tage med til klimadebatten.

Mattias Söderberg. Klimarådgiver Folkekirkens Nødhjælp

Men det, som sker nu, er, at vi vågner op og ser det. End ikke klimakrisen har kunnet få os til at vågne op. Men det kan den her virus, for den er sindssyg konkret.

Lotte Mørk. Hospitalspræst

Selvfølgelig skal vi først have erhvervslivet i gang igen. Men hvis vi skal have den mindste chance for at nå det meget ambitiøse mål om CO2-reduktion om 10 år, skal der lægges en fast plan for en stabilt stigende afgift frem mod 2030.

Så snart virksomheder og borgere ved, at afgiften ender højt i løbet af 10 år, begynder de straks at investere i bæredygtige løsninger.

Vi kan ikke fortsætte med den hidtidige form for vækst; men vi kan godt have vækst, hvis vi i god tid inden 2050 har opfyldt tre grundlæggende forudsætninger: 1/ erstattet al brug af fossile brændstoffer af vedvarende energikilder, 2/ har skabt systemer og metoder til at forvandle stort set alt affald til genbrug og 3/ har plantet en masse flere træer, end vi har fældet.

Mogens Lykketoft tidl. Minister og formand for FN's generalforsamling. Protektor for 500.000 nye træer i Albertslund.

Coronakrisen er kun en lille krise. Efter den venter endnu større kriser: klimakrisen, den kommende flygtningekrise og biodiversitetskrisen. Men coronavirus er nok til at afsløre vores vestlige samfunds sårbarhed.

Når alt fungerer, opdager man det ikke. Det gør man først, når skaden sker. Når det brænder, opdager man, at brandvæsnet ikke har tilstrækkelige ressourcer, når smitsomme sygdomme flourer, at sundhedsmyndighederne ikke er tilstrækkelig godt organiseret, når storme medfører oversvømmelser, at byerne ikke er tilstrækkeligt forberedt.

Coronakrisen afslører lige præcis det, jeg har advaret imod i flere år: At vores samfund er ekstremt sårbare over for store globale kriser, og at vi har meget få værktøjer til at håndtere dem.

Hvis vi – borgere og politikere – ikke formår at bevare forståelsen for vigtigheden af en stærk civiladministration og en stærk demokratisk kultur bygget på politik baseret på fri og kritisk viden, så er der kun én vej: mere militær i gaderne.

Theresa Scavenius, Klimaforsker Aalborg Universitet

Vi har brug for samme politiske vilje, som vi ser med coronavirusen, når det handler om klima. Vi har brug for at komme i gang nu, så vi kan nå at afværge katastrofer i at sprede sig som følge af klimaforandringerne.

Den handlekraft, seriøsitet og vilje til at beskytte de svageste i samfundet, vi ser blandt politikkerne som følge af coronavirusen, bliver nødt til at være kendetegnende for de politiske handlinger om klimahandlingsplanerne, hvis vi skal afværge fremtidige klimakatastrofer.

Forskerne arbejder lige nu i døgndrift på at finde en vaccine mod coronavirusen, men når vi taler om klima, har forskerne allerede fundet forskellige ”vacciner”. Man har udviklet tørkeresistente afgrøder og pumper, der kan hjælpe ved oversvømmelser, konstrueret solceller og vindmøller, der kan producere vedvarende energi og på den måde mindske udslippene af drivhusgasser. Vi har løsningerne på mange af de klimaudfordringer, vi står over for. Men det kræver politisk mod og vilje at indføre dem.

Mattias Søderberg, klimarådgiver Folkekirkens Nødhjælp

Det undrer mig, at vi ikke hører noget om det fra madekspertene i fjernsynet. De tager sig af, at vi skal spise sundt og grønt. De nævner aldrig, hvor dårlig kvaliteten af vores frugt og grønt er. Når jeg har et stykke frugt i min hånd, og den hverken smager eller dufter af det, den er, kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvor lidt sundt den må være.

Rosa Burgaya, kogebogsforfatter

Den nødvendige klimapolitik kræver ikke noget, der bare ligner et opgør med den fremtidige økonomiske vækst, hverken for Danmark eller resten af verden. Det er en forkert præmis at tage klimadebatten på.

**Michael Svarer, Lars Gårn Hansen, Carl-Johan Dalgaard, Torben Tranæs,
Formandskabet for Det Økonomiske Råd**

Selv hvis den grønne omstilling mirakuløst lykkes, skal vi fortsat leve i en verden med mere og mere ekstremt vejr med alt, hvad det vil medføre af fejlslagen høst, ødelagt infrastruktur og

øgede flygtningestrømme. Derfor har vi brug for politiske institutioner, som tænker længere end til næste valgperiode. Politiske institutioner, som er villige til at ændre nutidens vaner og hverdag for fremtidens skyld. Vi har brug for, at den vestlige verden endelig træder i karakter og opfører sig som en voksen.

Johanne Mygind. Journalist

Vi ved godt, at vi er en privilegeret generation. Vi har været en del af en tid, hvor vi kunne købe, forbruge og rejse, som vi ville. Og nu sidder vi så her. Med alt det, vi har brug for og mere til. Men der er noget helt galt, og det er noget, vi har en forpligtigelse til at gøre noget ved.

Vi tror på, at vi er den generation, der kan vise vejen i forhold til klimaet, både fordi mange af os har et overskud, og især fordi vi deler en fælles bekymring for vores børn og børnebørns fremtid.

Dorrit Olsen og Annegrethe Jørgensen. Bedsteforældrenes Klimaaktion

---

Et stykke skov har ikke kun et formål. Man kan sagtens forene hensynet til biodiversitet med en skov, der er god for klimaet med høj træproduktion, og som samtidig er en skov, man har lyst til at gå en tur i. Altså et rekreativt område for danskerne.

Jan Søndergaard. Dir. Dansk Skovforening

En plantebaseret kost løser ikke alle problemerne, hvis ikke den samtidig er økologisk. For økologisk fødevarerproduktion giver renere vand, øget frugtbarhed i jorden og mere biodiversitet i markerne. Det samme gælder den anden vej rundt: Mens økologiske landbrug som nævnt klarer sig bedre end konventionelt landbrug inden for flere parametre, er økologisk landbrug mindre effektivt i forhold til høstudbytte per hektar. Løsningen ligger lige for.

Rune-Christoffer Dragsdahl. Generalsekretær i Dansk Vegetarisk Forening

---

Træ er den mest geniale CO₂-støvsuger der findes. Træer lever af CO₂, solen og vand, og forenklet kan man sige, at hvert nyt træ bidrager til at række CO₂ ud af atmosfæren, så længe det vokser, og høster man træerne på en bæredygtig måde, hvor man planter nye træer, når man fælder, så er træerne og skovene generelt et geniealt lager af kulstof.

Vivian Kvist Johannsen, Sektionsleder, Skov, Natur og Biomasse. Inst. For Geovidenskab og Naturforvaltning KU

Jeg tror, at hvis vi spiller vores kort rigtigt, og vi får styr på vores emissioner, så kan det fysiske klimasystem gå tilbage til det, det var, selvom det tager tusindvis af år. Men med biodiversitet ser det anderledes ud. Når man mister en organisme, så ryger den væk for evigt. Vi kan aldrig komme tilbage til en biosfære, der ikke er påvirket af mennesker.

Katherine Richardson. Klimaforsker

Hvad end der er tale om rent drikkevand, træ fra skoven eller bestøvning af planter, er det sådan, at en presset natur også kommer til at få konsekvenser for os mennesker på langt sigt. Der er brug for flere og bedre levesteder for vilde dyr og planter for at vende den generelle tilbagegang for naturen. Vi lægger op til, at der skal mere skov i Danmark, og vi ønsker en jordreform. Der er brug for mere urørt skov og flere sammenhængende naturområder, hvor naturen får plads til at udbrede sig på mere naturlige præmisser end i dag. Og en biodiversitetspakke skal give biodiversiteten bedre vilkår i Danmark.

Lea Wermelin. Miljøminister. Mogens Jensen. Fødevareminister

Ud fra en snæver driftsøkonomisk betragtning er pesticidfri og økologisk landbrugsdrift de billigste tiltag for at beskytte grundvandet.

Der er imidlertid en række miljøgevinster ved skovrejsning og etablering af åbne naturområder. Det drejer sig blandt andet om øgede rekreative muligheder, mindre udledning af drivhusgasser samt mindre udledning af kvælstof til vandmiljøet. Når man medregner værdien af disse gevinster, bliver skov og åbne naturområder de samfundsøkonomisk bedste tiltag.

Hans Jørgen Whitta-Jacobsen, Eirik S. Amundsen, Michael Svarer, Carl-Johan Dalgaard. Tidl. Formandskab Der Økonomiske Råd

---

Og skulle nogen være i tvivl, så er den bæredygtige omstilling en god forretning. Både for samfundet og for erhvervslivet. Det er her, fremtidens nye forretningsmuligheder ligger. Og det skal udvikles og udnyttes.

Ulrik Nørgaard. Dir. Finans Danmark

Anders Eldrup. Fmd. Forum for Bæredygtig Finans

Connie Hedegaard. Medl. Forum for Bæredygtig Finans